БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттишген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958 МАРТ 12 СРЕДА № 50 (4020)

Өртээ 20 коп.

1958 чылдың март 16, воскресенье — ССРЭ-нин Дээди Совединге соңгулдаларның хүнү

Көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын шыңгыы сагыыр

Партия болгаш чазак массаларның инициативазын хөгжүдериниң үлүг үжүрдүзазын үнелеп көрбүшаан, көдээниң ажыл-ишчилериниң чогаадыкчы ажылчорудулгазын болгаш идепкейин бедидерин хандырар чугула хемчеглерни боттандырып келген. «Көдээ ажыл-агый Уставының болгаш колхоз бүдүрүлгезин бөлө артельдиң ажыл-херектерин эргелеп башкарарынга колхозчуларның инициативазын улам ынай хөгжүдер дугайында» СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң 1956 чылдың мартта доктаалы колхозтарны организас-ажылгый талазы-биле улам ынай быжыдарынга кайгамчык улуг рольду ойнаан.

Областың колхозчулары бо доктаалды өзугаар ниити хуралдарга көдээ ажыл-агый артелиниң чижек Уставын көрүп турганының үезинде колхозтарга быжыглаан черни эп-не ажыктыг кылдыр, бүдүрүлгениң чепсек-херекселдерин, ажылчын күүзүн бүрүн ажыглаарынга, бүдүрүкчүлүг эвес акша, натуралдыг болгаш күш-ажыл, администрас-эргелел чарыгдалдарын кызырарынга хамаарыштыр Уставка өскерилгелерни болгаш немелдерни киирген. Эдиглерни, өскерилгелерни болгаш немелдерни киирип турган колхозчуларның ниити хуралынга бадылаан көдээ ажыл-агый артелиниң Уставы болза, артельдиң ажыл-чорудулгазының кол хоойлузу болур болгаш ону сагыыры ол колхозтуң бүгү кежигүннеринге албан болур.

Колхозтарның сорулгазы болза, артель Уставын хажык чокка боттандырбышаан, ниитиниң ажыл-агыйын бүгү талазы-биле хөгжүдүп, ону карак оңу дег камгалаары болур. Ынчалзажок артель Уставын шыңгыы сагыыры дээш демисел чер бүрүде бир дөмей боттанмайн турар. Ниитиниң хөренгизин кайы хамаан чок төтчеглеп, артель Уставын каржызы-биле үрээр чоруктар Улуг-Хем районунуң колхозтарында хөй болуп турар. Чижээ, эки шынарлыг улуг малды чаш болгаш шынары куду малга орнаар, ниити хуралдың болгаш баштаар черниң шиитпири чокта маллы кижилерге бөөр шын эвес практика «Улуг-Хая» болгаш өске-даа колхозтарга турганы илереен. «Чолурал» болгаш Ленин аттыг колхозтарга мал чеми суланы кандыг-даа шиитпир чокка төтчеглеп саткан.

Эрзин районунуң «Мөрен» колхозунга 1957 чылдың күзүнүде хой малдын байдалын хынаан, холуттунган 70 ажыг хойларны хураганнарга орнаары-биле колхозчуларга үлеп берген. Ол хураганнарны амга чедир бөлүп албаан болгаш малдың бүгү отчеттарынга оларны бар мал кылдыр киирип турар. Колхоз даргазы эш Айдын-оол эрткен чылын колхозтуң кассиринге болгаш чолаачыларынга өлөөн каш муң рубльди чүү-хөө садары-биле үнүүрүп берген. Ук кижилер ол акшаны канчаар чарыгдаанының дугайында кандыг-даа документ киирбейн, ам еске черлерже чоруй барганнар.

Ниитиниң хөренгизин бо шыкаш кайы хамаан чок төтчеглөөр, ажыл-агыйжы эвес байдал-биле буданнап үрегдөөр чоруктарның фактылары областың колхозтарының чаа эрткилөөн отчеттуг хуралдарынга хөй-биле илереен.

Быявыла күүседир күш-хүннериниң минимумунуң хемчөөлин колхозчулар боттары хуралларга чугаалажып бадылаан, артель Уставынга дүрүмчүткен. Ам областың районнарының өлөөн хөй колхозтарында колхозчуларның чамдык кезин күш-ажыдың сагылга-чурумун үреп, күш-хүннериниң докталтынган минимумун күүсетпейн, оон-биле колхоз бүдүрүлгезинге болгаш артельдиң ак-сеткилдиг ажылдап турар кежигүннериниң эргеажыктарынга когаралды чедирип турар. Чижээ, Бай-Тайга районнуң «Малчын» колхозунуң отчеттуг хуралынга эрткен чылын күш-ажылы кылыр 658 колхозчуларның 194-түү азы 29,4 хуузу күш-хүннериниң минимумун күүсетпээни, оон иштинде 50 кижи шуут ажылдаваны илереен. Ол ышкаш күш-хүннериниң докталтган минимумун күүсетпээн кижилер Каа-Хем районнуң «Совет Тыва» колхозунга 154, Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунга 60. Таңды районнуң «Совет Россия» колхозунга 42 болган.

Шак ынчаар байдал колхозтуң бодунгаа, чер-черниң партия, совет организацияларының талазындан-даа Уставтың негелделерин күүсеири дээш контрольду кошкатканындан тыптып турар. Артельдиң хөй янзы амыдыралының болгаш ажыл-чорудулгазының айтырыгларын боттары шиитпирлөөр эргени колхозчуларга тывысканы партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнары колхозтарны удуртуруңдан чайлаар дээни ол эвес. Харын колхозтарда ажыл-херектериниң байдалы дээш оларның харыысалгазы улам бедөөн. Көдээге политиктиг болгаш организакчы ажылдың деннелин, колхозчуларның чогаадыкчы идепкейин көдүрери, көдөө ажыл-агыйның бүгү күштерин болгаш аргаларын ажылга өң бүдүрүкчүлүг ажылдадып киирери эргежок чугула.

Көдөө ажыл-агый артелиниң Уставының үрөөшкиннери-биле эптешчок демиселди чорудары партия, совет болгаш көдөө ажыл-агый органнарының-даа, аңаа колхозчуларның боттарының-даа харыысалгалыг үлөөлгеи. Совет кижи бүрүзү артельчи амыдыралдың кол хоойлузун камгалаарынга быжыы-биле турҗур үжүрлүг. Ниитиниң өнчүзүнге каража чедирген таварылга бүрүзүн аңаа эрттирип болбас. Артельге хамааржып турар улуг-даа, биче-даа хөренги бүрүзүнден өске холду чайладыр херек.

Колхозтуң иштики демократиязын хөгжүдери, ниити хуралдарның ролүн бедидери, шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди калбартыры эргежок чугула. Ынчалза-даа артель Уставының бо негелделерин күүсетпейн турар черлер база бар. Чижээ, Каа-Хем районнуң «Октябрь 14 чылы» колхозтуң баштаар чери (даргазы эш Ломаев) 1957 чылдың отчеттуг хуралындан бо отчетка чедир колхозчуларның ниити хуралын чаңгыс-даа чыыдырбаан, 11 кижини ниити хуралга бадылатпайн артель кежигүнүнге хүлөөн алган, ол ышкаш колхозтан үнер кижилерни база ниити хуралга бадылатпайн үндүрүп турар.

Колхозтуң иштики демократиязын каржызы-биле үрөөр, артельиң ажыл-херектерин чугаалажырынга колхозчу массаның киржилгезин ажыглавас болгаш ийи-чаңгыс кижилер баш миннип шиитпирлөөр мындыг шын эвес практиканы чайлатса чогуур.

«Колхозчу тургузугну улам ынай хөгжүдер болгаш МТС-терни өде организастаар талазы-биле төлевилеттинип турар хемчеглер социалистиг көдөө ажыл-агыйга болгаш бистиң бүгү чуртувуска амыдыралчы улуг үжүр-дүзалыг болур» деп СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң докталында айтып турар. Пленумнуң шиитпирлерин база эш Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин чер болганга калбаа-биле таныжарын организаставышаан, колхозчуларның күш-ажылчы идепкейин бедидери, күш-ажыдың сагылга-чурумун быжыглаары болгаш оон бүдүрүкчүлүүн өстүрери, колхозчу өнчүү карак оңу дег камгалап турган, ону бүгү талазы-биле хөгжүдери өң чугула сорулга болур.

Колхоз тургузуун улам ынай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар айтырыг дугайында бүгү улустуң чугаалажыышкыны

Колхозчулар ханызы-биле таныжып турар

«Колхоз тургузуун улам ынай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында» СЭКП ТК-ның Пленумунуң бо чылдың февральда хүлөөп алган Доктаалын база ССРЭ-нин Дээди Совединин сессиязынга эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» көдөө ажыл-агый артелиниң кежигүннери калбаа-биле таныжып, көдөө ажыл-агыйны улам ынай хөгжүдеринче угланган партияның мерген утаанныг хемчеглерин изин-биле деткип турарлар.

СЭКП ТК-ның Пленумунуң Доктаалын болгаш тезистерни ол колхозтуң бүдүрүлге бригадаларында, мал ажылының фермаларында ажыл-ишчилер амгы үеде улуг сорук кириишкиниг таныжып турар.

— Бистин артель болза, районда улуг колхозтарның биреэзи. Машина-трактор станциязында техниканы садып алыр аргалар бисте бар, ук техниканы бедик бүдүрүкчүлүг ажыглап шыдаар аргалар база тургустунган. Бо улуг үжүрдүзалыг чугула айтырыгны шиитпирлөөр талазы-биле бүгү колхозчуларның калбак санал-оналын амгы үеде ап турар бис — деп, колхозта партия организациязының секретары эш Кызыл-оол медээлөөн.

Чурукта: эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин «Коммунизмче орук» колхозтуң кежигүннеринге Чыргакы көдөө Советтиң даргазы эш К. Бора-Көженин таныштырып турары.

Фото В. Лутковтуу.

Улуг көдүрлүүшкүн-биле

Чаа-Хөл районнуң «Тиилелге» колхозунда партия организациязы «Колхоз тургузуун улам ынай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында» СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң докталын болгаш эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин колхозчуларга бригадалар аайы-биле таныштырып эгелөөн.

Март 8-ке чедир хову бригадазының 25, тудугуң 20 колхозчуларынга, 9 кезек турлагларның 45 малчыннарынга докталды парторганизация секретары эш Сүктер, партбюро кежигүнү эш Норбу, колхозтуң баштаар черинин кежигүнү эш Шалган олар таныштырганнар.

Документилерни колхоз даргазы эш Кава-Сарыг активчилерге таныштырган. Колхозчуларның хуралдарынга 16 кижи боттарының саналдарын бергеннер.

— МТС-терни эде организастаар дугайында айтырыгны коммунистиг партия чогуур үезинде тургускан-дыр. Тракторларны, комбайннарны колхозтарга бөөрин МТС чамдыкта үзүктелдире бөөр фактылар тургулаан болгай. Ам техниканы колхоз боду башкарбышаан, болдунуң бүдүрүлгезин дүрген хөгжүдүп болур. Трактор, комбайннарны болдунар-ла хөй-биле садып алырын бүгү колхозчулар-биле дөмей күзеп тур мен—деп, колхозчу Төре чугаалаан.

Бодувустуң иштики күжүвүстү өөренип көргеш, 15 аът күштүг 4, сиген кезер 2 тракторларны, ийи комбайннарны, тараа чүүрер 1 машинаны бо чылын бирги өөлчегде садып алырын болза турар бис.

— МТС-те ажылдап турар 17 механизаторларывыс бар. Олар ам бистиң садып алыр техникавысты төрөөп колхозунга кээп башкарарлар—деп, колхоз даргазы эш Кавза-Сарыг чугаалап турар.

* * *

Докталды ол-ла районнуң «Найырал» колхозунуң ажыл-ишчилери калбаа-биле чугаалажып эгелөөн.

Чоокта чаа 130 ажыг колхозчуларга документилерни колхоз даргазы эш Балчий-оол таныштырган. Ол хуралга 5 кижи санал берген. Колхозчу Калбактың чугаалааны,—чаңгыс колхозтуң чорудар ажылдарын ийи черден удуртур чорук чамдык тааарымчажок байдалдарны болдурып турганы билдингир. Техниканы колхоз холунга алгаш, боду таарыштыр ажыглаары кэнчуг чугула.

Районда өң тергин дээн трактористер эштер Чылбак, Чадамба, Лопсан, Сүрүн-оол, Биженей ышкаш 23 трактористер, 5 комбайнерлер бистин колхозтуң эргиде кежигүннери. Олар техниканы алгаш тергөөн колхозунга кээп ажылдаарын дилеп турарлар. Часкы тарылга өөлөөр бетинде 15 аът күштүг 6, сиген кезер 4 тракторларны, бүрүн четчеөөн 6 андазыннарны, «С-6», «С-4» маркалыг 5 комбайнларны, сеялканың 3 агрегаттарын, тарааны ацтылап ажаарының 3 жаткаларын садып алырын күзеп турар бис. Бо бүгү техниканың өртөөнге киирер хөренгивисти санап алган бис—деп, илеткелчи-даа, колхозчулар-даа чугаалааннар.

Мал чеми болгаш үрезиннер бисте артыкшылдыг болган. Эрзин районнуң 4 колхозтарынга 50 тонна үрезиннерни саттывыс.

Каа-Хем районнуң «Кызыл тук» колхозунуң телөөлекчилери бистен 50 тонна көк саваңны алдылар. Машина чепсек садып алырынга мындыг-даа аргалар-биле хөренги чыыдырары чугула деп эш Балчий-оол чугаазын уламчылаан.

Колхозчулар-биле таныжып турар

Бүгү улус деткип турар

«Колхоз тургузуун улам ынай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында» СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң докталын болгаш ССРЭ-нин Дээди Совединин сессиязынга эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин областың колхозтарында, МТС-теринде, бүдүрүлге болгаш албан организация черлеринде массалыы-биле чугаалажып, докталда база тезистерде көрдүнген айтырыгларны канчаар-даа аажок чөпсүүн деткип турар.

СЭКП ТК-ның Пленумунуң докталын танышкан хуралынга Бии-Хем районнуң «Хадың» колхозунуң хову бригадазының кежигүннери артель хову ажылы чорударда көдөө ажыл-агый машиналарын баш билбес, чүгле МТС-че көрүп, чугула кампаниялар үезинде дүрген бүдүрүп алыр чамдык ажылдар ейн эрттип турарын болгаш артельдиң ам көдөө ажыл-агый машиналарын садып ап, оларны боду баш билип ажыглаар аргалыг апаргаын илереткеннер. СЭКП ТК-ның Пленумунуң докталын амыдыралга боттандырар дээш бүгү күжүн салырын тараажылар хүлөөнген.

Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» көдөө ажыл-агый артелинин кежигүннери Пленумнуң докталын болгаш эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин сеткилдің ханызындан улуг өөрүшкүлел-биле хүлөөп ап, ажыл-херекке боттандырар дугайында саналдарын берип турарлар.

— Колхоз тургузуун улам ынай хөгжүдер болгаш МТС-терни эде организастаар айтырыгны бистин партиявис ей-шаанда көрүп, амыдыралчы докталды хүлөөп алган-дыр—деп, артельдиң хоочун кежигүнү эш И. Жаров, Пленумнуң докталын танышкан хуралга чугаалаан. Оон ынай оон чугаалааны болза, партия чон-биле үргүлүү сумележип, оларның санал-оналын барымдаалап келген. Партияның бо шиитпирин чүректиң ханызындан деткиир мен. Бистин колхозувустуң орулгазы эрткен ажыл-агый чылында 2 миллион ашкан, а бо чылын 3 миллион чедер, ынчангаш амдан өөлөп тракторларны, комбайннарны болгаш көдөө ажыл-агыйның өске-даа машиналарын садып ап, артель оларны боду баш билип өдилөөр аргазы бар апарган.

Ол колхозтуң хову бригадазының кежигүнү эш Г. Хохлов эргелеп баштаар аппараттың көвүдөөни-биле артельдиң ажылынга улуг шаптыктар таваржып турарын илереткен. МТС-терни эде организастаан, машина-чепсекти колхоз боду садып ап, баш билип өдилөөр чорук болза, артельдиң организас, ажылагыйын улам быжыглаарынга, экономиказын хөгжүдеринге, колхозчуларның чаагай байдалын улам-на бедидеринге улуг үжүр-дүзалыг болур. Дүрген бүдүрүп алыр кандыг-бир ажылды чорударда МТС директору бир янзы, колхоз даргазы бир янзы дужаал үндүрүп, ажылга шаптыктап турар. МТС-терни эде организастаан соонда механизаторларның ажылы экижиир, өлбекшилдиг дүжүт өстүрүп алырынга оларның сонуургалы бедиир. Ынчангаш, бистин колхозувус тракторларны, комбайннарны болгаш өске-даа машиналарны садып ап, болдунуң хереглөөни-биле ажыктыг кылдыр ажыглаары чугула.

СЭКП ТК-ның Пленумунуң докталын «Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң бүгү кежигүннери деткип турарлар.

Агитаторларның хуралынга

Бай-Тайга районнуң төвүнде албан организация болгаш бүдүрүлге черлеринин коллективтеринде парторганизациялардың агитаторларының каттышкан хуралы болган. Аңаа СЭКП Төп Комитединиң февраль Пленумунуң докталын болгаш ССРЭ-нин Дээди Совединин сессиязынга эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин танышкан. Бо талазы-биле илеткелди партия райкомунуң секретары эш Харченко кылган.

Колхоз тургузуун улам ынай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында айтырыгны партия болгаш чазактың тургузуп турары чогуур ейүнде айтырыг деп хуралдың киржикчилери санаан.

Отставкада генерал-полковник О. И. Городовиковка Совет Эвилелиниң Маадыры атты тыпсыр дугайында

ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунуң Чарлыы

ССРЭ-нин Чепсектиг Күштерин тургузарының болгаш бистиң Төрөөн чуртувустуң дайзыннарындан Совет күрүнени камгалаарының хөрзөнге шылгарангай ачы-хамаязы дээш база оон-биле холбаштыр маадырлыг чоруун илереткенин дээш, отставкада генерал-полковник Ока Иванович Городовиковка Ленин орденин болгаш «Алдын сылдыс» медальды бербишаан, Совет Эвилелиниң Маадыры атты тыпсыр.

ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль, 1958 ч. март 10.

Смоленск областы Ленин ордени-биле шаннаар дугайында

ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунуң Чарлыы

Көдөө ажыл-агыйны көдүреринин, ылаңгыя тарымал хендирии, эътти болгаш сүүтү бүдүрериң бала бөлеткээрин көвүдедириниң талазы-биле чедип алган чедишкиннери дээш Смоленск областы Ленин ордени-биле шаннаар.

ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль, 1958 ч. март 10.

Өөрүшкүлүг ужуражыышкыннар

Коммунистиг партияны болгаш Совет чазакты болгандыр совет улустуң чаңгыс эвин болгаш сырый каттышканын ССРЭ-нин Дээди Совединин депутаттарынга кандидаттар-биле соңгукчуларның ужуражыышкыннары көргүзүп турар.

Бо хүннерде Дээди Советтин депутаттарынга кандидат херээженнерниң адресдеринге хөй чылыг сөстер чаңгыланып турар. Ашхабад-Ленинск соңгулда округунуң соңгукчуларының ужуражыышкынынга Националдар Совединин депутадынга кандидат, туркмен, улустуң шынчы уруу сураглыг пөс аргыкчызы А. Овезованың дугайында чылыг сөстерни соңгукчулар чугаалаанар. Ам А. Овезова Ашхабатта Дзержинск аттыг пөс-аргыыр фабрикада 24 станокта чаасканн ажылдап турар.

Пахта-Аральск районнуң (Мурнуу-Казахстан область) Ворошилов аттыг көдөө ажыл-агый артелиниң звено удуртукчузу эш Асильбекова бодунуң участогун чүүлбүрү лаборатория кылдыр хуулдурган. Агрономнар-биле чарышка киргеш, Асильбекова болгаш оон өөрү чаа чүүлдерни кызымаккай шиңгээдип ажыглаан. Оон участогунда чемишчидилгелерни ажыглаарының хөй санныг аргаларын шиңгээткен, сугтарылганын чаа чурумун чоруткан. ССРЭ-нин Дээди Совединин депутадынга кандидат эш Асильбекованың удуртуп турары звено хөвенниң дүжүдүн 18-теп 55 центнер чедир бедидип шыдаан. Ужуражыышкын хуралдарынга эш Асильбекованы чүгле колхозчу шөлдерниң могат чок ажыл-ишчизи эвес, харын оон-биле кады идепкейлиг хөй-ниитичи деп соңгукчулар чугаалап турганнар.

Архонскиниң соңгулда округунуң чуртакчылары ужуражыышкыннарга Националдар Совединин депутадынга болгаш кандидады Орджоникидзе районнуң Сталин аттыг колхозунуң звено удуртукчузу эш Алагованың дугайында хөй эки сөстерни чугаалап турар.

Депутаттарга кандидаттар-биле соңгукчуларның ужуражыышкыннары бүгү-ле черлерде болуп турар. Вилейск районнуң Культура бажыңынга (Молодечненская область) Эвилелдиң Совединин депутадынга кандидат даштыкы херектер министри А. А. Громыко-биле ужуражыышкынга чүс-чүс соңгукчулар келгеннер.

Депутатка кандидат бодунуң соңгукчуларында

ССРЭ-нин Дээди Совединин Националдар Совединге соңгулдалар чорудар Кызыл-Мажалыктың № 613 соңгулда округунуң талазы-биле депутаттың кандидады эш С. Ч. Сарыглар Барыын-Хемчик, Бай-Тайга районнарның соңгукчуларыбыле ужуражыышкыннар кылып турар.

«Тээли» колхозта участок төвүнге 200 ажыг кижи депутатка кандидат-биле ужуражылга хуралы болур дугайында чарлалды өзугаар омак-хөглүг чыглып келгеннер. Бүзүреттирген кижи эш Олаң соңгулда кампаниязынга холбаштырган илеткел кылгаш, депутатка кандидат эш С. Ч. Сарыгларның допчу намдарын соңгукчуларга таныштырган.

Хуралга санал берген соңгукчулар Самданчап, Дойтан, Калин болгаш өскелер-даа бүгү соңгукчуларның мурнундан депутаттың кандидадынга чагыгларны берип, соңгулдалар хүнүнде коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бүзүлбөс блогунуң кандидаттары дээш Төөлиниң соңгукчулары боттарының чаңгыс кижи дег бадылаашкынарын бөөр дээр бүзүрелди илереткеннер.

Барыын-Хемчик районнуң Ак-Довурак суурунуң клубунга ужуражылга хуралы болуп эрткен. Аңаа бүзүреттирген кижи эш Монгуш илеткел кылган. Хуралга Кызыл-Мажалык АТК-ның начальниги Дворков, интернат эргелекчизи Ангыр-оол, механизация училищелиниң ажыл-агый эргелекчизи Хоменко олар санал бергидээн болгаш депутатка кандидат эш С. Ч. Сарыгларны дээш бадылаарынче хуралдың бүгү киржикчилерин кыйгырганнар.

Индирде аныяк соңгукчу Савченко. — Совет эрге-чагырганың соңгукчуларынга мөөн бир дугаар киржип эгелөөрим бо. Марттың 16-да ССРЭ-нин Дээди Совединин депутаттарынга кандидаттар дээш бадылаашкынымны бөөр мен—деп, ол чугаалаан.

Депутатка кандидат эш С. Ч. Сарыглар соңгукчуларның бедик идегели дээш өөрүшкүзүн илереткиишаан, чоннуң чаагай чоруу дээш чүткүлдүг ажылдарын хүлөөнгөн.

КОММУНИСТИГ ПАРТИЯНЫҢ КЫЙГЫРЫЫ-БИЛЕ

Совет Тыванын ажыл-агыйы эрткен дөрт чылда

Дүрген көдүрлүүшкүн

Дөрт чылдар мурнунда, соңгукчуларга кыйгырыг үндүрбүшаан, Совет Эвилелиниң коммунистиг партиязы ол болза үлетпүрүү болгаш хамыктың мурнунда бистиң экономикавыстың үндезини — аар индустрияны бүгү хемчеглер-биле хөгжүдерин чедип алыр, социалистиг ажыл-агыйның бодунда бар эгээртинмес курлавырларны эң улуу-биле ажыглаар дээш бүгү хемчеглерни алыр деп медеглээн турган.
(Бүгү соңгукчуларга СЭКП ТК-ның Кыйгырыындан).

ССРЭ-ниң Дээди Совединге 1954 чылдың мартта болган соңгулдалардан бээр эрткен дөрт чылдар Совет Тывада үлетпүрүүн дүрген хөгжүлдезиниң чылдары болган.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлеринге сорук кирген областың үлетпүрүүн әр, хереәжен ажылчыннары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары алдыгы беш чылдың планында көрдүнген хемчеглерни чедиишкинниг күүседип келген. Оон түңнелинде Тыванын үлетпүрүүн ниити продукция бүдүрүп үндүрери 1953 чылда 63 миллион рубль турган болза 1957 чылда 99,5 миллион рубль чедир көвүдээн. Оон иштинде үлетпүрүүн чамдык адырларының өзүлдезин мындыг саннар херечилеп турар (1953 чыл-биле деннээрге 1957 чылда):

Хөмүр даш тывыжы	360 хуу.
Тудуг материалдарының белетели	200 хуу.
Эдилелдиң херекселдерин бүдүрүп үндүрери	140 хуу.
Электри энергиязы ажылдап кылыры	1,5 катап.
Тудуг ыяжы бүдүрүп үндүрерин болгаш ыяш кылыглар бүдүрери	160 хуу.
Автотранспорттуң чүк сөөрттүлгези	3 катап.

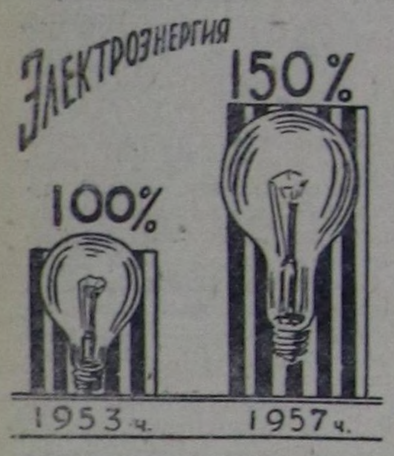

Үлетпүрүүн ниити болгаш бараанның продукция бүдүрүп үндүрериниң хемчээли улгатканы-биле чергелештир үлетпүр бүдүрүлгелеринде механизастаашкын ажылын калбарткан. Чижээ, Кызылда даараныла комбинадының цехтеринге бүдүрүлге чорудулгазын чоокка чедир хол-биле боттандырып турган болза, ам ында даараныкчыларның, быжыкчыларның болгаш өске-даа ажылчыннарның күш-ажылын колдуунда бүрүн механизастаан. Ол ышкаш Кызылдың туйбу заводунда ажылдарны база бүрүн механизастаан. Амгы үеним бедик бүдүрүкчүлүг станоктарын областың ыяш кылыглар бүдүрүлгези калбаа-биле ажыглап турар.

Тывага аар үлетпүрүүн баштайгы бүдүрүлгези болур Хову-Аксында «Тываколь» комбинадының тудуушкуну дүрген темпилер-биле чорудуп турар. Ол ышкаш Ак-Довуракты «Тыва даг дүгү» комбинадының катап тудуушкуну бо чылын эгелеп турар.

Эрткен дөрт чылдарда Тыванын казар байлактарын шинчилеп тывар талазы-биле улуг ажылдар кылдынган. Коксталыр бедик шынарлыг хөмүр дашты, демир рудазын, кобальдыны, никельди, даг дүгүн,

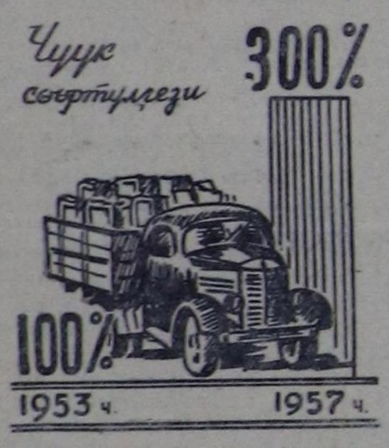

мөңгүн суун, коргулчунну, молибденни болгаш өске-даа өңнүг база ховар металлдарны шинчилеп тыпкан болгаш оларның курлавырын тодарадыр ажылдар чоруттунган.

1954 чылдан бээр оруктар тудуунга 50 миллион ажыг рубльди чарыгдаан чорук областың орук харылзаазын эки-жидер талазы-биле хөй ажылдар кылдынганын херечилеп турар.

Областың автотранспорттуң хөгжүлдезибиле чергелештир агаар траспортун ажыглаары калбаа-биле нептерээн.

Тыва областың ажылчы чоннары боттарының улуг чедиишкиннерин Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың сактып ханмас улуг сагыш салыышкынының ачызында, совет улустарының, ыраңгыя улуг орус улустуң магалыг дузаламчызының ачызында чедип алган.

Социалистиг үлетпүрүүн бүгү адырларының улам ыңайгы күчүлүг көдүрлүүшкүү дээш, чоннуң кижи бүрүзүнге онаштыр продукция бүдүрер талазы-биле эң улуг капиталистиг чурттарны чедер болгаш эртер деп ССРЭ-ниң кол экономиктиг сорулгазын шиитпирлээр дээш моон соңгаар-даа бүгү чүткүл-биле демисежирин Коммунистиг партия медеглеп тур.
(Бүгү соңгукчуларга СЭКП ТК-ның Кыйгырыындан).

ӨӨРҮШКҮЛҮГ ПЕРСПЕКТИВАЛАР

Янзы-бүрү байлактарга үндезилээш, областың үлетпүр хөгжүлдезиниң талазыбиле моон соңгааргы перспективазы дыка улуг.

«Тыва даг дүгү» комбинаттың баштайгы эвлүүлгесинде 1961 чылда ажыглалга кирер болгаш чыл бүрүде 15 мүн тонна даг дүгүн казар, а ийиги эвлүүлгесинде оон дараазында ажыглалга кирер болгаш чыл бүрүде 100 мүн тонна даг дүгүн казып үндүрер апаар.

1959—1965 чылдарда областың улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң перспективтиг планын ёзугаар үлетпүрүүн ниити продукциязының хемчээли 1965 чылда 304,4 миллион рубль чедир көвүдээр. Ол болза 1957 чылда турганындан 3,2 катап көвүдээри ол. Оон иштинде продукцияның чамдык хевирлериниң хемчээли мындыг болур:

Тууйбу	32 миллион кезек
Чугай-элезин блоктар	9 миллион кезек
Чугай	15,9 мүн тонна
Демир бетон эптелгелер	10 мүн кубометр
Дилген ыяш	122 мүн кубометр
Хөмүр даш тывыжы	200 мүн тонна.

Кол тудугларга капитал салыышкын 1956—1960 чылдарда 511 миллион рубль болуп турар болза, 1961—1965 чылдарда 1 миллиард 182 миллион рубль болур. Ол капитал салыышкын областа ам бар бүдүрүлгелерни алгыдарынга, чаарттырынга болгаш сайзырангайжыдарынга чарыгдаттынар.

Кызыл—Абакан, Кызыл—Тээли, Кызыл—Эрзин, Кызыл—Тоора-Хем, Чадаана—Хандагайты, Чадаана — Суг-Аксы оруктарны септээр талазы-биле улуг ажылдарны кылыры планда көрдүнгеч. Оон түңнелинде Үстүн оруун асфальтылаары доостур болгаш Кызыл—Тээли оруун асфальтылаары дүргедээр.

Перспективтиг планда айыттынган хемчеглерни боттандырганының түңнелинде, Совет Тыванын экономиктиг күчүзү улам улгадыр болгаш ажылчы чоннарның материалдыг чаагай байдалы болгаш культүрлүг деңнели улам бедик.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге 1954 чылдың март 14-те болган соңгулдалардан бээр дөрт чыл эрткен. Ол соңгулдаларның бүдүүзүнде бүгү соңгукчуларга Коммунистиг партияның Кыйгырыында бистиң Төрээн чуртувустуң экономиказының улам ыңайгы күчүлүг көдүрлүүшкүнүнүң, эртемниң болгаш культураның чечектелиишкининиң, совет кижилериниң материалдыг чаагай чуртталгазын улам ыңай бедидериниң боттуг программазын айыткан.

Ол программа Коммунистиг партияның күзел соруу-биле, совет улустуң күш-ажылы-биле амыдыралда чедиишкинниг боттанган. Коммунистиг партия бодунуң чүү-ле кылыр деп аазаан үүлдерин шуптузун кылган. Бистиң партиявыстың сөзү—ылап-ла быжырымчалыг, идегелдиг сөс деп чүвеге ажылчыннар, колхозчулар, интеллигенция—бүгү совет кижилер база катап бүзүреп турар.

Ам база, социалистиг күрүнеиң эрге-чагыргазының дээди органының эвлүүлгеги соңгулдаларының бүдүүзүнде, бүгү соңгукчуларга Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң чаа Кыйгырыын совет улус улуг сорук кириишкин-биле дыңнаан. Ол кыйгырыгда эрткен дөрт чылдарның кайгамчыктыг түңнелдерин көргүскен. Ол түңнелдер совет кижи бүрүзүн өөртүп, бистиң улусту чаа сорулгаларны, коммунизм тургузуушкунунуң улуг сорулгаларын шиитпирлээринче сорук кириип турар.

Бистиң солуннуң бөгүнгү бо арнында ССРЭ-ниң Дээди Совединің эрткен соңгулдаларындан бээр эрткен дөрт чылдарда Совет Тыванын ажыл-агый чедиишкиннериниң дугайын чугаалап турар.

Бүгү чүвени совет кижилерге

Улус чоннуң чаагай амыдыралының дугайында Коммунистиг партияның улуг сагыш салыышкынының үретүңнелдерин совет кижи бүрүзү бодунуң амыдыралындан көрүп, билип турар. Бистиң чуртту ажылчы чоннары улам-на эки чурттазын дээш ыраңгыя сөөлгү дөрт чылдарда хөй чүве кылдынган. Бо талазы-биле Совет күрүнеиң херек кырынга боттандырган чугула хемчеглериниң дугайын сагындырарга илдеп апаар.

Эвээш шалыңныг ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның ажыл төлевирин бедиткен. Чоңдан тырттар чамдык үндүрүглерни дүжүрген болгаш эвээжеткен. 1956 чылдың октябрьдан эгелээш күрүне пенсияларын улуу-биле көвүдеткен.

Социал страхованиезинге күрүнеиң акша хөреңги бээриниң көвүдээни, хөй уругларлыг болгаш бот иелерге пособие, сургуулдарга стипендия, ортумак болгаш дээди өөредилге черлеринге халас өөренири, чоннуң халас эмнелге хандырылгазы, санаторийлерге, курорттарга болгаш дыштанылга бажыңнарынга халас азы чингелделиг путевкалар-биле дыштанылга—ол бүгү шуптузу совет кижилерниң чаагай байдалын улам-на эки-жидеринче угланган. Ол бүгүге күрүнеиң үндүрүп турар хөреңгизи 1953 чылда 135 миллиард рубль турган болза, 1957 чылда 198 миллиард ажыг рубль болган.

Дыштанылга болгаш байырлал хүннериниң мурнунда хүннерде ажыл-шагындан ийи шакты кызырган. Чеди шактыг ажыл хүнүнче шилчилгени боттандырар деп турар. Үлетпүрүүн чамдык адырларында ол шилчилгени ам боттандырган.

Колхозчулар болгаш албан-хаакчылар боттарының хуузунда ажыл-агыйларындан бүрүнге продуктулар дужаарындан бүрүн хосталган.

Бо бүгү хемчеглерниң түңнелинде ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның боттуг ажыл төлевири улгаткан, колхозчуларның орулгалары көвүдээн. Совет кижилер улам-на эки чемненир, эки кеттинер, эт-херексел бараанныларын хейну садып алыр апарган. Оон чижээн

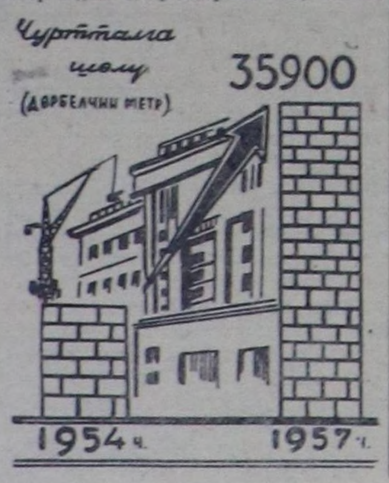

Совет улустуң чаагай чоруунуң болгаш чечектелиишкининиң дугайында, оон материалдыг болгаш угаан-бодал талазы-биле өзүп турар негелдезин хандырар дугайында сагыш салыышкын Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың ажыл чорудулгазының моон-даа ыңай кол угланыышкыны болур. Бодунуң кол сорулгазы, улуг Ленинниң чагыларын амыдыралга боттандырар талазы-биле бодунуң бүгү ажылының утказы ында деп партия көрүп турар.
(Бүгү соңгукчуларга СЭКП ТК-ның Кыйгырыындан).

бистиң областан көрүп болур. Областа бараан саарылгазы 1953 чылда 262,8 миллион рубль турганындан 1957 чылда 368,1 миллион рубль чедир көвүдээн, а 1958 чылдың планы-биле алырга бараан саарылгазы 446 миллион рубль чедер.

Эрткен дөрт чылдарның дургузунда күрүне шугуму-биле областа 35900 дөрбелчин метр шөлдүг чуртталга бажыңнары ажыглалда кирген. Оон аңгыда колхозчуларга 6487 чуртталга бажыңнары туттунган, оларже 7 мүн ажыг өг-бүлелерни көжүрүп киирген. 1957 чылда областың эвээш хөй колхозтарында колхозчу арттарны өглерден чуртталга бажыңнарынче көжүрүп киирер ажыл доозулган, а колхозтарның хөй нуруузунга оң сорулга 1958 чылда үзе шиитпирлеттинер.

Тыванын ажылчы чоннарының дугайында Совет күрүнеиң улуг сагыш салыышкынының база бир чаа илерээшкини болза, «Тыва автономнуг областың ажыл-агыйынга дузаламчы көргүзер дугайында» РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1957 чылдың июнь 13-те үндүрген доктаалы болур. Ол доктаалда айыткан хемчеглерден чаңгыс чижекти ап көрээл: божуур бажыңнарны, эмнелгелерни, фельдшер-акушерка пунктуларын дамчыштыр бөдаан тыва хереәженнерге чаа төрүттүнген уруг бүрүзүн ажаарынга 200 рубль түңнүг халас дузаламчыны бээр. Чазактың ол дузаламчызын ам бистиң областың хөй-хөй ие хереәженнери ап эгелээн.

Совет кижилериниң чаагай чоруунуң болгаш чечектелиишкининиң дугайында Коммунистиг партияның сагыш салыышкынының чүгле чамдык чижектерин безин көргүзерге ыңдыг-дыр. Ол сагыш салыышкына сорук кирген совет кижилер коммунистиг тургузуушкүннүң хереә дээш чаа-чаа күш-ажылчы маадырлыг чоруктарны кылырына беленин хүн бүрүдеги ажыл херектери-биле көргүзүп турар.

Элбекшилче угланыышкын

Коммунистиг партия дөрт чылдар мурнунда көдээ ажыл-агыйны шапкын көдүрериниң программазын ажылдап кылган. Партияның болгаш улустуң күжениишкини-биле ол программа амыдыралда чедиишкинниг боттанып турар. Оон чижээн бистиң областың көдээ ажыл-агыйының көргүзүглериниң беруп болур.

Областың тарылга шөлү 1953 чылда 78,7 мүн гектар турганындан ам 154,9 мүн гектар чедир өскен, а тараның ниити чыылдазы 49,2 мүн тонна турганындан 106 мүн тонна чедир, картофель 1,3 мүн тонна турганындан 7,1 мүн тонна чедир көвүдээн.

Колхозтарда болгаш совхозтарда ниитиниң малының баш саны мынчаар көвүдээн:

	1953 ч.	1957 ч.
Мыйыстыг бода мал	47.900	67.900
Хой	266.700	536.300
Өшкү	117.200	143.600
Хаван	5.600	13.000

Ол ышкаш чылгы малдың болгаш куштарның баш саны эвээн каш катап көвүдээн.

Мал ажылының продуктулуу болгаш оон продуктуларын бүдүрери база өскен.

Бир инектен сагган сүт:

	1953 ч.	1957 ч.
Колхозтарга	468 кг	968 кг
Совхозтарга	620 кг	1770 кг

Бир хойдан ныргаан дүк:

Колхозтарга	1,2 кг	1,7 кг
Совхозтарга	2,3 кг	3,1 кг

Көдээ ажыл-агыйның шапкын көдүрлүүшкүнүн чедип алырының бүгү аргалары бисте бар деп Коммунистиг партия дөрт чылдар мурнунда соңгукчуларга кыйгырыында медеглээн. (Бүгү соңгукчуларга СЭКП ТК-ның Кыйгырыындан).

Мал ажылының продуктуларын бүдүргени:

	1953 ч.	1957 ч.
Сүт	9600 тонна	14.263 тонна
Дүк	331,9 тонна	770,8 тонна
Эт	2000 тонна	5100 тонна

Үстүнде көргүскен өзүлделериниң түңнелинде областа тараның күрүне белеткелдерин болгаш садып алыышкының барык-ла 2,5 катап, сүтү—3 катап, этти болгаш дүктү — 2,5 катап көвүдедири чедип алдынган. Оон аңгыда колхозчуларның күш-хүнүнге тараны болгаш мал ажылының продуктуларын бээрия көвүдедир, ниитиниң малынга чем кылдыр эргежок чугула санныг тараны,

ниитиниң чемненилгезинге тараны болгаш мал ажылының продуктуларын көвүдедир арга тургустуунган.

Социалистиг тургузугнуң ачызы-биле колхозчу көдээниң ажыл-ишчилериниң амыдыралы үндезини-биле чаарттынган. Культурлуг болгаш байлак чорук совет көдээниң амыдыралынче быжыы-биле сиңнигип кирген.

Көдээниң ажыл-ишчилери төөгүлүг сорулганы — чоннуң кижи бүрүзүнге хамаарыштыр эт, сүт болгаш саржат бүдүрер талазы-биле Американың Каттышкан Штаттарын чоокку чылдарда чедер сорулганы салып алгаш, эрес шудургу ажылдап турар. Ол сорулганы боттандырар дээш күжениишкиннің түңнели — көдээ ажыл-агый продуктуларының элбекшилин тургузарынче угланыышкыны ол.

Элбекшилди тургузарынче, социалистиг көдээ ажыл-агыйның чечектелиишкининче орукту Коммунистиг партия айыткан.

Коммунистиг партия көдээ ажыл-агыйның улам ыңай шапкын көдүрлүүшкүнү дээш, чонга аъш-чемниң болгаш чиик үлетпүрге чиг-зттиң элбекшилин тургузар дээш демиселди моон-даа ыңай кошиаш кылбас энергия-биле үргүлчүлээр деп ол шиитпирлиг медеглеп тур.
(Бүгү соңгукчуларга СЭКП ТК-ның Кыйгырыындан).

УЛУГ СОРУК КИРИИШКИН-БИЛЕ

Областың көдээ ажыл-агыйының мурнакчыларының чөвүлел хуралы СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Кыйгырыын чугаалашкаш, 1958 чылда күүседири-биле бедиткен хүлээлгелерни алган.

МАЛ АЖЫЛЫ:

Эрткен ажыл-агый чылынга деннээрге, 1958 чылда мал ажылының продуктуларын бүдүрерин мынчаар көвүдедир:

Колхозтарга

Эътти —	42 хуу,
Сүтү —	24 хуу,
Дүктү—	33 хуу.

Совхозтарга

Эътти —	48 хуу,
Дүктү —	40 хуу.
Сүтү —	38 хуу,

Бир инектен саар сүт

Колхозтарга —	1200 кг
Совхозтарга —	2000 кг

Бир хойдан дүк ныргылдазы:

Колхозтарга —	1,9 кг
Совхозтарга —	3,5 кг

Чүс баш мал бүрүзүнден алыр чаш төл:

Колхозтарга

Бызаалар	85 баш,
Анай, хураган	100 баш,
Кулуннар	75 баш.

Бир төрүүр хавандан 15 хаван оолдары.

Совхозтарга

Бызаалар —	90 баш,
Хураганнар —	100 баш,
Кулуннар —	75 баш.

Бир төрүүр хавандан 18 хаван оолдары.

ЧЕР АЖЫЛЫ

1958 чылдың часкы тарылгазын 8—10 ажыл хүннеринде бедик агротехниктиг деннелге чорудар.

Тараның ниити чыылдазын 1957 чылдыындан 1958 чылда мынчаар көвүдедир:

Колхозтарга —	35 хуу
Совхозтарга —	51 хуу

Бир гектардан алыр дүжүт:

Колхозтарга

Тараа культуралары — 12,4 центнерден эвээш эвес.

Картофель, ногаалар—130 центнер.

Совхозтарга

Тараа культуралары —13 центнер,

Картофель, ногаалар — 180 центнер.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге ам болур соңгулдаларга коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң блогунуң кандидаттары дээш чангыс эп-сеткилдиг бадылаарынче бүгү соңгукчуларны Коммунистиг партия кыйгырып тур.

Бодунуң чуртунуң бүрүн эргелиг ээзи—бистиң улус коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң блогунуң кандидаттары дээш бадылавышаан, Коммунистиг партияның ленинчи политиказы—бистиң чуртувуска коммунистиг ниитилелди тиилелгелиг тургузарының политиказы дээш бадылаарлар.

Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң блогунуң кандидаттары дээш бистиң улус бадылавышаан, Коммунистиг партияның XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдралга боттандырары дээш, бистиң Төрээн чуртувустуң экономиктиг болгаш камгаланыр күчүзүн күштелдирери дээш, оон чечектелиишкини дээш, чоннуң чаагай байдалының улам ыңайгы көдүрлүүшкүнү дээш, совет кижилерниң аас-кежиктиг чуртталгазы дээш, бүгү делегейге тайбыңны быжыглаары дээш бадылаарлар.
(Бүгү соңгукчуларга СЭКП ТК-ның Кыйгырыындан).

СОВЕТ ТУРГУЗУГ

Үнүүшкүннүг сессия

Каа-Хем районнуң Суг-Бажында «Совет Тыва», Бүрен-Хем-Аксында «Бурунгаар» колхозтарны районнуң удуртур органнары хожуданган ажыл-агыйлар деп санап турарлар. Ынчангаш район Соединиң күүсекчи комитеди эрткен ажыл-агый чылының түннелериниң дугайында ол колхозтарның даргаларының илеткелин үнүүшкүннүг VI сессиязына дыннаарын шиигтирлээн турган. «Совет Тыва» колхозтуң төвүнге болган сессиянга үеткүде айыткан колхозтарның даргалары эштер Нурсат болгаш Прокудин илеткелдерни база көдээ ажыл-агый талазы-биле доктаамал комиссияның даргазы эш Зайцев («Тиилелге» колхозтуң даргазы) эдеринчи илеткелди кылганнар.

Илеткелчилер «Совет Тыва» болгаш «Бурунгаар» колхозтарның кайызында-даа чамдык чедишкиннер барын демдеглээннер. «Совет Тыва» колхоз хой мал ажылын сайзырадыр талазы-биле элээн ажылды кылган. 1957 чыда хой бүрүзүнден-не 2,5 кг дүкту кыргып алган болгаш күрүнеге 5356 кг дүк дужаар планныг турган, 7736 килограммны, 531 центнер эвт дужаар турган, 560 центнерни киргген. Ол колхоз тудуг талазы-биле база чамдык ажылдарны кылган. Ол ышкаш «Бурунгаар» колхоз малдың продуктуларын бедидер талазы-биле чамдык хемчеглерни алган. Былаңгыя энир чылгызынга удур саар инек бүрүзүнден-не 212 кг сүттү немей алган, сүт бүдүрериниң болгаш садарының талазы-биле күрүне мурнунга хүлээлгезин күүсетпен. Оон ынай колхоз бүдүрүлге тудугларын калбарткан. Былаңгыя колхозтуң экономиказынга чугула ужур-дузалыг Каа-Хемни кежир 25 тонна чүктээр паромну тудуп алган.

Ынчалзажок ол колхозтарның кайызында чер болгаш мал ажылының талазыбиле улуг четпестерлиг. «Совет Тыва» колхоз тарылга шөлүн калбарткан-даа болза, оон дүжүттүү дыка чавыс болган. Чижээ, тараа культуразындан 12 центнер дүжүттү алыр турган, чүгле 7,5 центнери, ылаңгыя кызыл-тастан—8,4 центнери, картофельден — 60,2 центнери, ногаадан —33,3 центнери, кукурузаның ногаан массазындан — 46 центнерни алган. Ол ышкаш мал чеми белеткээриниң планы база күүсеттинмээн. Сигении 1300 тоннаны белеткээр турган, 1025 тоннаны, силосту 750 тоннаның орнунга 490 тоннаны салып алган. Колхоз дүжүт ажаан алыышкынын саадаткан. Элээн хой тараа изин баксыраан болгаш шанда дыка хой тарааны арыглап ап шыдавайн, хар-биле холуй доңуруп каан. 60 ажыг тонна картофель база доңуп баксыраан.

Колхоз мыйыстыг бода малды болгаш хаванны естүрериниң планын күүсетпээн.

«Бурунгаар» колхоз чер ажылын сайзырадыр талазы-биле багай ажылдаан. Ында тараа культураларының гектарынан дүжүт чүгле 6,4 центнер болган. Оон иштинде кызыл-тастың —6,5 центнер, арбайның — 4 центнер болгулаан. Ынчангаш ол колхозта 40 тонна кызыл-таг, 30 тонна сула үрезиннери келир чылдың тарылгазынга ам-даа четпейн турар. Ында 300 ажыг га суттаттыг чер бар турдала, ону ажыглаваан. Ук колхозта хой ажылындан өң куду продукт алдынып турар. Хой бүрүзүнден-не чүгле 1,285 кг дүктү алган. Колхоз хой кыргылдазын 2 ай иштинде чорудуп келгеш, дыка хой дүктү чидирген, дүктүң барыв деп кезин хараган бажында калган. Ук колхоз мурнунда чылдарда дүк кыргылдазының талазы-биле районга кеску черни өөлеп турган хирезинде-ле 1957 ажыл-агый чылында шак ындыг кулу көргүзүглерлиг болган.

Айыткан колхозтарның кайызында-даа үчёт кончуг багай тургустунган. Чамдык ажылга үнмес, чалгаа кижилер акша болгаш продуктуларны авансылап алыр чорук кайы-даа колхозтарда үргүлчүлеп турар.

Депутат эш Зайцев бодунуң эдеринчи илеткелинге ук колхозтарның бот-үнеин чингедир дээш демисел чорутпайн турарын шугумчүлээн. Чижээ, «Бурунгаар» колхоз 1 центнер ногааны бүдүреринге 30 күш-хүннерин, 20 рубльди чарыгдап турар. Ол ышкаш кайы-даа колхозтар 1 центнер тарааны бүдүреринге 30—40 күш-хүннерин чарыгдап турда, «Тиилелге» колхозта оон 2 катап эвээш бооп турары ук колхозтар күш-ажылды шын эвес организастаанындан, колхоз бүдүрүлгезинге механизацияны эвээш ажыглап турарындан болган. Оон ынай «Тиилелге» колхоз штат кызырылдазындан 1957 чылда 107 мүң рубль камналгалыг болган. Ол акшаны колхозчуларның күш-хүннеринге санап берген. Ындыг турбуже «Совет Тыва», «Бурунгаар» колхозтарда штат кызырылдазы болбаан.

Үнүүшкүннүг сессияның ажылынга депутаттардан аңгыда колхозтарның удуртукчулары, партия ажылдакчылары, активчилер киришкен. Депутаттар болгаш санал берген активчилер айыткан колхозтарда чер ажылының культуразы чүге чавыс бооп турарын хаңызы-биле анализтеп көргеннер.

«Совет Тыва» колхозтуң агроному эш Даваалай болгаш ында депутат Бирлей олар саналдарынга чер ажылының мал ажылындан хожудап турар чылдагаанарын илереткеннер.

Дүжүттүң кудулааны шөлдерге культивация болгаш лушение чорутпаанындан болган. Бир эвес күр черлер оларны эки ажылдан каан турда, гектардан 18—22 центнер дүжүтту берип турган болза, а чамдык багай ажылдаттынган, шыгы базыртынмаан, тракторлар үрелип турган черлерден 4—6 центнер дүжүт алдынгылаан. Оон ынай МТС чайгы күр чер аңдарылгазының кереэлиг хүлээлгезин күүсетпээн. Ынчангаш колхоз 1958 чылдың тарылгазынга 736 га черни удур аңдарган. Оон аңгыда эрткен чайын аңдарттынган черлериниң хөрүнү ажылдап кылдынмайн хевээр кагдынган. Колхозка дүжүт ажаалдазы сентябрь айның эгезинден октябрь 17-ге чедир үзамдыккан. Чижээ, 354 га черге «С-4» деп ийи комбайн ажаалда эгелээрде кээп киргеш, хар чагыже чедир аңаа турганнар. Оон ынай 160 га чернин чинге-тараазын аңгылап ажаар арга-биле кезип каан турда, аңаа бөлдүрүкчү, (подборщик) келгеш 2 ай ажылдаан, үрелишкиннерге таварышкаш дөмей-ле доозуп шыдаваан. Оон хараазыбиле шөлдүң тараазы 70 хуу чидириглиг болган. МТС директору эш Пащенко ажаалда үезинде ол бүгү байдалдарны бодуу-биле кээп көргеш, хой аазаашкыннарны кылгаш, сөзүн өөлеп шыдаваан.

МТС «Бурунгаар» колхозка база багай дузалап турганы саналдардан илереэн. Техника үргүлчү үрелип турганы-биле часкы тарылга чайның изиг хүннеринге чедир узап шөйүлген. Кожулда хереселдерин чорудуп бербээни-биле шөлдернин хой кезиин агротехниктиг негелделер ёзугаар ажылдап шыдаваан. Ынчангаш тараа культураларының дүжүду кудулаан. Оон ынай МТС 1958 чылдың тарылгазынга кирер чайгы болгаш күскү черлер андырылгазының талазы-биле кереэни күүсетпээни-биле 1600 га черни удур аңдаргаш тарыыр бооп турар.

«Совет Тыва» биле «Бурунгаар» колхозтарга боттуг дуза көргүзер талазы-биле МТС-тиң кол тускай эртемниглери база багай дузалап турар. Кол агроном, инженер, мал эмчили, зоотехник олар колхозтарга баргаш, оларның экономиктиг болдукар аргаларын өөренип көрүп турган. Перспективтиг хөгжүлде талазы-биле боттуг хемчеглерни ажылдап кылгаш, колхозтарның баштаар черинге кедүрүп үндүрбейн турганнар. Оон хараазы-биле кайы-даа колхоз боттарында хой ажылын сайзырадырының, ногаа ажылын улуг хемчээлге кадбартырының байлактыг болдунар аргаларын көрбейн барганнар.

Колхозтарның баштаар черлери боттарында бар аргаларны ыракта чедир ажыглавайн турарын депутаттар саналдарынга илереткеннер. Кайы-даа колхоз бүдүрүлге бригадаларын четчелеп тургуспаан болгаш оларга чыл дургузунда боттуг онзалданы бербээн. Бригадаларның ролюн кедүрбээни-биле күш-ажылдың сагылга-чуруму куду. Чижээ, «Совет Тыва» колхозта ажыл кылып шыдаар кижилериң 30 хуузу, «Бурунгаар» колхозта 10 ажыг хуузу күш-хүнүнүң минимумун күүсетпээннер.

Колхозтарның кайызы-даа колхоз бүдүрүлгезинге механизацияны ажылаарын боттандырбайн турар. Электрижидилгениң ажык-дузазын оларның кайызы-даа чедир үнелеэн. Ынчангаш ол колхозтарда автосаалда, суттарылга, чемни хайындырып хөдүп бээри ам-даа боттанмаан. Ук колхозтар малдың кышкы ажаалдазын база четпес организастап турарлар. Ынчангаш кышкы үеде сүт саалдазы 50 хуу чедир кудулаан.

«Совет Тыва»-даа, «Бурунгаар»-даа колхозтар культура-амыдыралдың тудугларын багай кылып турарлар. Ол колхозтарның кайызында-даа ниити чунар бажың туттунмаанын айтырга-ла четчир.

Мал кыштаглаашкыны ол колхозтарның кайызында-даа нарын байдалдыг. Ажаалда багайындан малдың өлүп-хораар чоруу бар бооп турар. Ынчалзажок бар мал чемнериниң чарыгдалы контроль чок. Чижээ, «Бурунгаар» колхозтуң даргазы эш Прокудин мал чеми четпес турда-ла хуу кижилерге саваңны бодунуң дуразы-биле садыглап турар. «Совет Тыва» колхозтуң даргазы эш Нурсат мал чеминиң камгалалын багай тургусканы-биле сигенни болгаш саваңны оорлаар чорук бар бооп турар.

Үнүүшкүннүг сессияның ажылы бедик деңнелге эрткен. Сессияның хүлээлгеан шиитпиринде «Совет Тыва», «Бурунгаар» колхозтарны өске мурнакчы колхозтарның деңнелинге чедир көдүрер хемчеглер көрдүнген.

С. ТАМБА.

Каа-Хем районнуң «Тиилелге» колхозунуң саанчызы И. С. Толмачева эрткен чылын бодунга быжыглаан инектериниң 1600 литр сүттү саап алган.

Чурукта: И. С. Толмачева. Фото С. Феоктистовтуу.

Малчыннарда агитаторлар барбайн турар

Таңды районнуң Даг-Баары болгаш Күрженин Хову-Аксында районнуң хөй малдыг «Тиилелге» болгаш Сталин аттыг колхозтары база «Элегес» совхозтуң хойжулары, чылгычылары болгаш тевечилери 9 кодан малчыннар делгем одарлыг черлерде чурттап турарлар.

Олар колхозтардан болгаш «Элегес» совхозтан 30—40 км ырак одарларда малын кыштагладып турарлар. Ол малчыннарның аал-бөлүктеринде партийжи агитас-массалыг ажыл мырыңай чоруттунмайн турар. Оон тодаргай чижээ, эрткен 1957 чылдың декабрь 15-те болуп эрткен Улус судтарының соңгулдаларының үезинде агитас-массалыг ажыл чорбаан болгаш чамдык малчыннар ол соңгулдага шуут киришпээн. Ол ышкаш Дээди Советтиң бо соңгулдаларының дугайында кандыг-даа тайылбыр массалыг ажыл ында шуут чок.

Сталин аттыг колхозтуң хойжузу Оюн Лаңдыы—бистиң колхозтуң төвүнден агитатор кижи маңаа кээп көрбээн. Улус судтарының эрткен соңгулдаларының хүвүнде чүгле соңгулда хааржаан, районнуң улус судунуң шииткекчизиниң болгаш улус төлөөлериниң бюллетеньнерин эккелгеш бадыгаттырып алган боордан өске кандыг-даа тайылбыр массалыг ажыл чорутпаан. Ол ышкаш мөң чагыткан солуннарым колхоз төвүнде чыглып чыдар, чогуур үезинде келбес, чамдыкта бодум чеде бергеш алыр-дыр мен—деп хомудап чугаалап олурар.

Даг-Баарында болгаш Күрженин чоок кавызында малчыннар ортузунга Дээди Советтиң соңгулдаларының дугайында тайылбыр массалыг ажылды чорудуп. эш шыырак агитаторларны чорудары хамаарышкан партия эге организацияларындан болгаш СЭБП Таңды райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизинден негеттинип турар.

О. СИИРИН-ООЛ.

Тарылгага белеткелди чедиишкинниг доозар дээш

Кыска хуусаада доозар

Бай-Тайга МТС мурнуку чылдарныңга бодаарга тракторларның, көдээ ажылагый машиналарының септелгезин бо чылын эки чоруткан. Септелге бир ай бүрүнгаар доозулган.

Механизаторлар, инженер-техниктиг ажылдакчылар ССРЭ-ниң Дээди Соединге соңгулдаларның хүнүнге алдар болдурган социалистиг хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседир дээш улуг күжениишкинниг ажылдаваннар. Механизаторлар М. Бөкашов, Х. Шыдыраа, С. Дайгыр-оол септелге ажылының нормазын хүн-бүрүде 160—180 хуу күүседип келген.

— Бистиң механизаторларывыс мурнукузунга бодаарга, бо чылын тракторларның, көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин чедиишкинниг чоруткаңы — оларның амыдырал-чуртталгазынга чогуур сагыш салдынганында болгаш аңаа таарымчалыг байдалды тургусканында, септелгеге кирер мастерскаяны дүн-хүн дургузунда үзүктел чок ажылдаар кылдыр дерип тургусканында дээрзин машина-трактор мастерскаязының эргелекчизи эш Верешагин чугаалап турар.

МТС тарылгага элээн чедиишкиниг белеткенген болза-даа, районнуң колхозтарында тарылга белеткелдери дыка четпес чоруп турар. Барык-ла февральдың төнчүзүнге чедир үрезиннер четче арыглаттынмаан болгаш тарылга шөлүнге өдек, хүл төгер, көдээ ажыл-агыйның чепсек-хереселдерин септээр ажылдар барык-ла чорувайн келген.

«Мурнакчы» колхоз (даргазы эш Кудурукшай) тараа культураларының үрезиннерин бүрүн четче урган. Ындыг-даа болза, оларның чүгле 72—82 хуузу чажар шынарынга чедир арыглаттынган. «Дөн-Терек» колхозта кызыл-тастың, чинге-тарааның үрезиннери бүрүн үрдунган-даа болза, арбай, сула үрезиннери шуут чок. Үрезинге урган тарааның шынары багай, ону чүгле эки шынарлыг үрезин тараага орнаардан башка аргажок. Сталин аттыг колхоз үрезин уруушкунунуң планын чүгле 88,2 хуу күүседкен. Ол үрезиннин шынары багай, ону тарылгага хереглээр ужур турбас.

«Тээли» колхозтуң баштаар черин эрткен чылын тарааны аңгылап ажаап алырының улуг ужур-дузазын үнелеп көрбейн турган. Ажаап алдынган тараа багай кургаттынган болгаш изип, баксыраан үрелген. ону үрезинге ажыглаар аргажок болган. Нинти район кызыл-тас үрезинин 100 хуу урган-даа болза, арбай үрезинин 91,1 хуу, суланыын — 93 хуу урган. «Мурнакчы» колхозтан өске колхозтар үрезиннер орнаашкынын чорудар ужурга таварышкан. Колхозтарның часкы тарылгага бүгү-ле белеткелдерин кыска хуусаада доозары өң-не чугула айтырыг болур.

С. КОМБУЙ-ООЛ,
«Шынның» корреспондентизи.

Часкы тарылгага белеткел

Сүт-Хөл районнуң Алдан-Маадыр көдээ Соединиң алдыгы сессиязына «Алдан-Маадыр» колхозтуң часкы тарылгага белеткелинің дугайында колхоз даргазы эш Шалдыгның илеткелин чугаалашкан.

№ 2 хову бригадазының (бригадири эш Өктек-оол) тараажылары хову турлаанда ниити чурттаганың бир улуг бажының саман-биле тудуп дүскаными, ам сарайларның тудуун чедиишкиниг чорудуп турарын, а ол ышкаш № 1 хову бригадазының (бригадири эш Быыстпаа) хову турлааның тудугларынга хереглээр ыышты Ара-Аргада хайныышкынныг белеткеп эгелээнин сессия демдеглээн.

Оон-биле чергелештир колхоз тарылга шөлүнге 600 тонна өдек төгер планныг турган, сөөлгү хүннерге чедир чүгле 160 тоннаны төп белеткээнин сессия четпес деп айыткан.

Бүгү тараа культураларының үрезиннерин хоранаарын, чепсек-хереселдерни септээрин март 16-га, соңгулдалар хүнүнге чедир доозарынче база Алаштың улуг суттарылга бугазын аштап ажыглалга бүрүн киреринче бүгү колхозчуларның болгаш чурттакчыларның күүнү мобилизастаарын сессия күүсовма хүлээндирген.

К. ДАДАР-ООЛ.

Четпестерни дарый чайладыр

Чаа-Хөл районнуң колхозтары тараа культураларының үрезиннерин бүрүн урган. Ындыг-даа болза, үрезиннерни чажар, үнүүчел шынарынга чедир арыглаар ажыл четпес чоруттунуп келген. Районнуң колхозтары март 1-ге чедир бүгү үрезиннериниң чүгле 64,5 хуузун арыглаан. «Бурунгаар» колхоз бүгү-ле 282 тонна үрезиннерин шуптузун арыглаан, 60 тонна картофель үрезинин база белеткеп алган.

Ленин аттыг колхоз 231,5 тонна үрезиннериниң чүгле 25 тонназын арыглаанды дыка четпес. «Найырал» колхозтуң картофель үрезини ам-даа 20 тонна четпес. Ол ышкаш Ленин аттыг колхозта картофель үрезини 25 тонна, «Тиилелге» колхозта 30 тонна четпейн турар. Янзы-бүрү ногаа аймааның үрезиннери кайы-даа колхозтарда барык-ла чок. Чылыткылыг черлериниң белеткели четпес чоруттунган.

Колхозтар 626 парник рамаларын белеткээр турган март 1-ге чедир чүгле 349 рамаларны кылган, чылыткыдыг черлериниң кырын шывар 730 кезек шывыгларның орнунга чүгле 280 шывыт кылдынган. Колхозтарның баштаар черлери, партия эге организациялары мындыг байдалдан чогуур түннелди кылгаш, тарылга белеткелдериниң четпестерни дарый чайладыр херек.

Т. ШЫЫРАП.

Колхозтуң огород бригадазында

Улуг-Хем районнуң «Х Улуг хурал» колхозунуң огород бригадазының кежигүннери часка мындыг белеткелдерни кылган. Он кезек черде чылыткылыг черлер бар. Оон 170 рамаларының чүгү белеткеттинген, оон артканы септеттинип турар.

Чылыткылыг черлерде 112 тонна өдекти белеткээн, рамаларның кырын чылыглап шывар 130 кезек аргыглыг түүлдер бала кылдынган. Колхозчулар янзы-бүрү ногаа аймаан тарыыр 13 гектар шөлүн 220 ажыг тонна өдекти төккен. Ийнги сүт-бараан фермазының ажылдакчылары 10 гектар ногаа шөлүнге өдек төгүүшкүнүн үргүлчүлеп турар. Бирги огород бригадазының кежигүннери 42 тонна картофель үрезинин 2 катап арыглаан.

Колхоз четпес ногаа үрезиннерин райпо дамчыштыр чагыдып турар. Бо чылын огород тарылгазының шөлү калбарары-биле холбаштыр колхозчулар ону долгандыр кажаалаар 50 шанак чыраанны белеткээр деп турар.

К. ОЙДУП-ООЛ.

* * *

Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг колхозу эрткен чылдың күзүнүнде 40 хире тонна картофель үрезинин урган. Ындыг-даа болза, оон кадагалалынче шыңгыы хайгаарал салдынмаан. Ону урган орансава чылыг эвес болган ужурунда, картофель үрезининиң чамдызы соокка донуп үрелген.

Донуп үрелген картофельди донмаан картофельден ылгап аңгылавайн турары дыка четпес. Агроном Лорина, огород бригадазының бригадири Белек үрезин кадагалалынче бичин-даа сагыш салбаан. Артель чылдың-на картофель үрезинин белеткээр, ындыг-даа болза, ону багай кадагалаан, соокка доңуруп баксыраан чорук таваржын турар.

С. ДАДАР-ООЛ.

Орук тудуунче база септелгезинче чер-чер Советтериниң кичээнгейин күштелдирер

Автомобиль транспорту болза, бистиң областың улус ажыл-агыйынга чугула рольдуг. Ынчангаш, автомашиналар оруун, көвүрүглерни тудуп кылырынче, оларны септээринче улуг кичээнгейни күрүнеиниң талазындан угландырып келген болгаш угландырып-даа турар. Чижээ, чүгле 1957 чылда безин Кызыл—Тээлиниң база область иштинде өске-даа черлерде машина орудтарын септээринге база тудуп кылырынга 3 миллион 600 мүң рубльди күрүне чарыгдаан.

Тыва областың ажыл-агыйын болгаш культуразын дүрген хөгжүдер дугайында Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың совсаал чок сагыш салыышкынынга харыы кылдыр областың орук ажылчыннары эрткен чылын боттуг ажылдарны кылган болгаш 1958 чылдың дургузунда оон-даа хөй ажылдарны кылып күүседирлер.

Кызыл—Тээли аразының автомашина оруун кылыр талазы-биле 1957 чылда көрдүнген ажылдарның ниити планы 108,3 хуу боттанган, оон иштинде капитал септелгениң планы 126,7 хуу кылдыр күүсеттинген. Тээли чедир орукту болгаш өске-даа черлерде орудтарны кылырынга база чаарттып септээринге областа тургустунган машина-орук станциязы кол рольду ойнап турар.

Ук станция орук кылырының күчүлүг машиналары-биле болгаш мергежилдиг кадрлар-биле хандыртынган. Ол станция тургустунганындан бөөр Кызыл—Тээли оруун 100 километр хемчээлге чалдай чазап кылган, он ажыг километр хемчээлге асфальтылап кылган. Машина-орук станциязының механизаторлары оон аңгыда Кызыл хоорайны чаагайжыдыр кудумчуларны асфальтылаарынга, чазап кылырынга эрткен чылын идепкейлиг киришкен, хоорай парыгының үстүнде хем эриин чалдаар улуг хемчээлдиг ажылды ам бүрүн дооскан. Станция эрткен чылын бодунуң планын 127 хуу күүсетпишаан, 41 мүң рубльди камнап алган.

Автомашиналар оруун септээр талазыбиле № 515 участокту 1957 чылда Шагаан-Арыг хоорайга тургускан. Ук участоктуң кол сорулгазы болза, Кызыл—Тээли аразының оруун дамчыштыр автомашиналарның кыжын-даа, чайын-даа слат чок аргыжарын хандырары болур. Ол участоктуң ажылчыннары эрткен чылын Чаа-Хөл болгаш Адар-Төш, база Чадаана—Хандагайты аразының автомашина оруунуң септелгезин чоруткан, оон аңгыда участоктуң материал-техниктиг базазын тургузарын боттандырган.

Тус-тус районнар, колхозтар аразының автомашина орудтарын база көвүрүглерни кылырынга, септээринге ажылчы чоннарны киириштирери чугула сорулга болур. Машиналар оруун чоннуң киржилгези-биле септээр планны эрткен чылын Бай-Тайга, Бии-Хем, Чөөн-Хемчик районнарның чер-чер Советтери чедиишкиниг күүсеткилээннер.

Чижээ, Чөөн-Хемчик районнуң колхозтарында орук септээриниң бригадаларын чыл бүрүде тургузуп келген, олар бо аразында орудтарны, көвүрүглерни септээр талазы-биле дыка улуг хемчээлдиг ажылдарны кылып күүсеткен. Ол районда «Октябрь 40 чылы» көдээ ажыл-агый артелиниң баштаар чери, Хайыракан көдээ Совет орудтар, көвүрүглер септээриниң тускай бригадазын эрткен чылын тургускаш, ук бригаданы транспорт, дериг-хереселдер-биле эки хандырган түннелинде орук септелгезиниң планы ажыр күүсеттинген.

Район иштинде орудтарны, көвүрүглерни септээр талазы-биле Чаа-Хөл райкуском, көдээ Советтер элээн боттуг хемчеглерни ап чоруткан. Районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелинде орук септелгезиниң бригадазы (бригадири эш Чигжит) эрткен чылын 6 метр узун дурттуг чаа көвүрүгну Чаа-Хөл суун кежилдир кылган, 10 километр хемчээлдиг орукту септеп кылган. Ол ышкаш районнуң «Бурунгаар», «Тиилелге» колхозтарының баштаар черлери автомашиналар оруун септээр чугула ажылче чогуур кичээнгейни угландырып турарлар.

Автомашиналар оруун, көвүрүглерни септээр, тудуп кылыр талазы-биле мурнакчы киржин турар колхозчулар Чаа-Хөлде хөй. Чижээ, Ленин аттыг колхозта эштер Тактар-оол, Тюлюш Кечил, «Бурунгаар» колхозта—Дамба, «Тиилелге» колхозта — Сагаан болгаш оон-даа өскелер орук тудуунуң ажылынга каш чылларның дургузунда ак-сеткилдиг ажылдап келген.

Орудтар, көвүрүглер тудуунуң база септелгезиниң талазы-биле кылдынган ажылдар ам-даа чогуур негелдезинге ыракта четпес дээрзин демдеглээр хереж. Бо чугула ажылче чамдык райкуском-нарның, чер-чер Советтериниң талазындан шоолуг кичээнгей салбайн турарын айтыры чугула. Таңды, Тес-Хем, Эрзин болгаш Өвүр райкуском-нар ол районнарның девискээринде автомашиналар оруун септээринче чогуур кичээнгейни эрткен чылын угландырбайн келгеннер. Өвүрнүң Торгалыг болгаш Хандагайты аразының автомашина оруунуң септелгезин шоолуг кылбайн келген ужурунда машиналарның аргыжарынга улуг моондактыг болуп турар. Ол чорук ажылагыйга улуг сааттыг болгаш автомашиналарның эдилелинге дыка когаралдыг болуп турар. Үстүнде райкуском-нар боттарының орук инспекторларының ажылынга удуртулганы, контрольду ёзулуг хандырбайн келген.

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң айтыышкыны-биле база облкуском-нуң шиитпирин ёзугаар область төвүнден районнар аразының орудтарының хайгаралын областың орук эргелелинге, а оон өске орудтарның хайгаралын колхозтарга, совхозтарга, МТС-терге оларга быжыглаан девискээрлерни барымдаалап хүлээткен. Ол чорук орук, көвүрүглер септелгезиниң талазы-биле ажыл-агый организацияларының болгаш чер-чер Советтериниң харыысалгазын бедидип турар.

Автомашиналар оруун септээр, чаа орудтарны база көвүрүглерни кылырының улуг сорулгалары 1958 чылда бистиң мурнувуста туруп турар. Бо сорулгаларның талазы-биле 5 миллион ажыг рубльдиң ажылдарын чыл дургузунда боттандырар ужурлуг бис. Оон иштинде чоннуң киржилгези-биле 1 миллион ажыг рубль түүнүг ажылдарны күүсеткен турар. Бо дээрге, ындыг-ла белен эвес сорулга. Ону боттандырар төлөөде, бисте бар бүгү техниканы, хөрөнгини бүрүн ажыглазары, орук септелгези, тудуу ышкаш чугула ажылче чоннуң калбаа-биле эрилелдээри, ук ажылдың улус ажылагыйынга чугула ужур-дузазын ажылчы чоннарга тайылбырлап таныштырары эргежок чугула.

1958 чылда кылып күүседир кол-кол ажылдар: Кызыл—Тээли аразының оруунуң кол тудуун 10 километр, чаа тудуун 15 километр хемчээлдерге чорудар, Элегес-Аксының, Шагаан-Арыгның улуг көвүрүглерин чаартып, Ак-Довурак суурнуң дужунда Хемчик суун кежилдир ийи көвүрүглерни септеп кылыр, Кызыл—Самагалдай аразының автомашина оруун экижидип септээр болгаш оон-даа өске.

Орудтар болгаш көвүрүглер септелгезин база тудуун бо чылын чедиишкиниг чорудар, күрүнеиниң тускайлап берген акша-хөрөңгизин чөп ажыглаар төлөөде, орук тудуунуң база септелгезиниң часкы болгаш чайгы сезоннарынга белеткелди амдыгаштан эгелеп чорудары эргежок чугула. Орук тудуунга база септелгезинге ыяш болгаш даш материалдары болдуунда кол хереглеттинер, ынчангаш ук материалдарны баш бурунгаар белеткээш, тудуг азы септелге болур черлерге сөөрттүг чедирери негеттинип турар.

Автомашиналар оруун, көвүрүглерни тудуп кылыры, септээри ышкаш ындыг чугула ажылче чер-чер Советтериниң кичээнгейин күштелдирери чугула, чүге дээрге, бо ажыл болза, чер-чер Советтериниң хүн бүрүдеги хайгаралынга турар ужурлуг.

О. ЕНЗАК,
областың автомобиль болгаш чазаглыг орудтарының эргелелиниң начальниги.

Мурнуу-Казахстан область. Арысск районнуң Жданов аттыг совхозунуң ажыл-ишчилери Казахстанның миллиард пуд тараазы дээш социалистиг чарышка киришкеш, көдээ ажыл-агый техниказын области бир дугаар дооскан болгаш тараа культураларын тарып эгелей бергеннер.

ССРЭ-ниң Дээди Соединиң соңгулдаларынга алдар болдурган күш-ажылчы эзлчетте турган, совхозтуң механизаторлары 10 000 гектар шөлге тарылганы 10 хонукта доозарын хүлээгеннер.

Чурукта: Жданов аттыг совхозта тараа культураларының тарылгазы. Фото М. Ктитаревтуу.

Делегей байдалының дорчулалы

АМГЫ ҮЕНИҢ СОҢГААРЛАТТЫНМАС СОРУЛГАЗЫ

Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын кошкадыр талазы-биле соңгаарлаттынмас хемчеглерни эң дүрген алырыңга барыын талакы күрүнелериниң чамдык бөлүктериниң удур хөделиишкиннери түрзажок, Совет Эвилели тайбыцны быжыглаарының болгаш делегей байдалын кадыкшыдарының оруу-биле чүткүлдүг чоруп турар. Совет чазактың даштыкы политиктиг сөөлгү хемчеглерин бүгү чурттарның тайбынга ынакшылдыг хөй-ниитизи харын шак ынчаар үнелеп турар, ол чорук АКШ-тың президентизи Эйзенхауэрге ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганиннның март 3-теги чагаазындан, АКШ-тың чазаанга Совет чазактың сагындырыг бижиинден болгаш Франциянның даштыкы херектер министри К. Пинога даштыкы херектер министри А. А. Громыконуң чагаазындан илергейлеттингеи. Ол документилериниң кол сорулгазы — амгы үениң эң-не өйү келген айтырыгларын шиитпирлеп таарыштырары-биле Чөөн болгаш Барыын чүктериниң күрүнелер баштыннарының чөвүлел хуралын эң дүрген чыылдырарынга идиг бээри болуп турар.

Эң бедик деннелге ужуражыышкынның киржикчилериниң хүн айтырыын, ооң болур хүнүн болгаш киржикчилериң тодарадырынга даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралын холбаштырып турган барыын талакы күрүнелериниң узамдыктырыышкыннарын Совет Эвилелиниң чаа базымы хоозун чүве болдуруткан деп, Кыдаттың «Жэньминьжибао» солуну чөптүү-биле демдеглээн. «Ам хамык ужур барыын талакы чурттарда. Узамдыктырыышкынны моон ынай болдуруп болбас» деп ол солун бижээн. Японияның «Асахи» солуну ол-ла бодалды демдеглеп, «бир тээ Совет Эвилели даштыкы херектер министрлериниң чугаалажыышкынарының идеязы-биле чөпшээрешкенде, Барыын чүк ол чугаалажыышкыннар бедик деңнелге чөвүлел хурал кылдыр өзүп кирери-биле чөпшээрешкейн баар аргазы чок» деп медеглээн. Совет чазактың чаагай тура соруун херекке албайн барып болбас, чүге дээрге, ынчап баар болза чазактар баштыннарының чугаалажыышкыннарының идеязы анаа-ла хөй чүве болу бээр болгаш ол дээш харыысалга барыын талакы чурттарга онзажыр деп санап турар буржуаз парлалганың өске-даа хөй-хөй хайгааракчылары болгаш тайылбырлакчылары база шак ыадыг түүнелди кылып турар.

Ынчалзажок, Барыын чүкте, хамыктың мурнунда АКШ-та эң-не реакцылыг бөлүктер ниитиниң санал-оналын херекке алырын күзевейн турар. Чоокта чаа парлалга конференциязынга чүве чугаалап тургаш, америк күрүне секретары Даллес даштыкы херектер министрлериниң болгаш чазактар баштыннарының чөвүлел хуралын чыылдырар талазы-биле сөөлгү совет документилерге тайылбырлаттынган негелделер Каттышкан Штаттарга таарышпас деп шуут медеглээн. Санал-оналын Даллестиң илергейлеп турары ындыг бөлүктер делегейниң дүшкүүрлүг байдалын кошкадырынга сонуургалын илеретпейн турар деп чүвени көргүскеш, сөөлгү совет саналдарны Даллес херек кырында хүлээп албаан.

Совет саналдарда «чаа кандыг-даа чүве» кирбээн дээр аянныг чүвезин бадыткавышаан, хөй-хөй америк солуннар совет саналдарже командылдыпкан чүве дег халдаашкынларны кылып турар. Оңбиле кады АКШ-тың парлалгазы бир эвес даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралы айтырыгларның «алыс утказын» көргеи таварылгада чугаалажыышкыннарга «депшилге» болдунар аргалыг кылдыр бадыткап турар. Ынчалзадаа ол пропагандачы кампания делегейниң хөй-ниитизин, ооң иштинде америк хөй-ниитини-даа албаактырып шыдавас. «Миллион-миллион американнар Даллестиң бодалы-биле чөпшээрешпес» деп «Пост диспетч» солун айыткан.

Барыын болгаш Чөөн чүктериниң аразынга дугуржулга чедип алырының эргазын херекке албас чорук айыылдыг уржуктарлыг болур деп чүвени медереп билип турар англи хөй-ниити АКШ-тың политиказын чидии-биле шүүмчүлеп турар. «Дейли экспресс» солуннуң айытканыы өзугаар алырга, Совет Эвилели-биле чугаалажыышкыннар дээш чүгле лейбористер эвес, харын бедик деңнелге чөвүлел хуралга ажыктыг кылдыр чоруттунуп турар калбак шимчээшкиниң дугайын чугаалаваска безин, чамдык саңлдар хамаарылгалыг консерваторлар база демисежип турар апарган.

Чазактар баштыннарының чөвүлел хуралын делегейниң улустары амгы үениң соңгаарлаттынмас сорулгазы кылдыр көрүп турар болгаш делегейниң эң-не хайыышкынныг айтырыгларын аңаа шиитпирлеп таарыштырарын болгаш чаа дайынның кыжаныышкынын чайлаткы дег ындыг шиитпирлерни аңаа хүлээп алырын чүткүлдүг негеп турар.

Бедик деннелге чөвүлел хурал болза, дугуржулга чедип алырынга бүзүрел бар чүгле ындыг айтырыгларны чугаалажыр ужурлуг деп Совет Эвилели санап турар. Кайы-кайызынга таарымчалыг шиитпир чедип алдынар деп кордал салып болбас ындыг айтырыгларны хүн чурумунга киирери чөвүлел хуралдың ажылын чүгле нарыыдадыр болгаш ону мунгаштаалыышкынче киириптер. Ынчаарга барыын талакы күрүнелер ындыг арганы чедип алырын орадлажып турары илдең хире. Ындыг эвес чүве болза, чижээлээрге, Германияны катап каттыштырары аза улус демократиязының чурттарында байдал чергелиг ындыг айтырыгларны чөвүлел хуралга тургузарын оларның чүткүлдүг негеп турарын өске чүүн-биле тайылбырлап болурул ынчаш?

Ол бүгү кажарлаашкыннар делегейниң хөй-ниитизин кичээндирбейн барып шыдавас. Делегейниң өйү келген айтырыгларын тайбың шиитпирлеп таарыштырарының талалакчылары бедик деңнелге чөвүлел хуралды чыылдырарын, узамдыктырар чорукка удур улам-на шиитпирлиг демисежип турар болгаш бүгү делегейге тайбынны камгалаарынче угланган тодаргай совет саналдарны хүлээп алырын негеп турар.

ИМПЕРИАЛИСТЕРНИҢ МУРНУУ-ЧӨӨН АЗИЯДА ЧИМЗЕНИИШКИННЕРИ

Март 11-де СЕАТО-нуң чөвүлелиниң эзлчеглиг сессиязы Манилада ажыттынган, АКШ-тың күзениишкиннери-биле Мурнуу-Чөөн Азияда тургустунган ол агрессчи блоктуң киржикчилери сес чурттарның удуртур ажылдакчылары ында киржип турар. Каттышкан Штаттарны сессияга Даллес төлээлээр.

СЕАТО-нуң кежигүннери чурттарының парлалгазында ооң чыл бүрүдеги иелткелиниң допчулалын парлап болгаш тайылбырлап турар, сессияга ол иелткелди ол блоктуң чиңгине секретары — Таиланд-ының төлээлекчизи Пот Сарасин кылыр. «Коммунистиг кыжаныышкын» дижир чүвеге удур демисел деп чылдак-биле блоктуң киржикчилери дайын белеткелерин күштелдирер болгаш бодунче чаа эвилелчилерни киир тырттар дээр бодалдыы илеткелден илдең болуп турар. Юнайтед Пресс агентилелиниң айытканын өзугаар алырга, чөвүлел хуралга чижээлээрге, «націоналисчи Кыдатты» (тодаргайлаарга чанкайшичи бөлүктү), Мурнуу Кореяны болгаш Японияны СЕАТО-га киирер дугайында айтырыгны чугаалажыр. Блоктуң киржикчилери чурттарның девискээринге америк ракеталыг базаларны тургузар дугайында айтырыгны СЕАТО-нуң чагырыкчылары Манила сессиязынга тургузар деп турары солуннарда дыңнадыглардан көстүп турар.

СЕАТО хамаарышпас Индонезияның иштики херектерин холгаарлаар хөөннүг байдал Азияның болгаш делегейниң өскедаа чурттарының хөй-ниитизиниң калбак бөлүктерин дүүредип турар. Индонезияның дүрүм өзугаар чазаанга удур Төп Суматрага тура-халыышкын үндүргеи индонези реакцияның калчаалыг өскүдүкчүлери сессияга хайгааракчылар бооп киржир дээш Манилада чеде берген. Ол факт болза Индонезияда болуушкыннарны дашкаартан күткүп өскүткен болгаш үймээнчилер барыын талакы империалистерниң деткимчезин ажыглап турар деп маргыш чок шынны база дагын бадыткап турар.

Индонезияның төп чазаа СЕАТО-га каттыжып киреринден шуут ойталааны болгаш Индонезияның хамаарышпас чоруун баксырадыр база аңаа эрги колонизаторжу өзу-чурумнарны дөгээр сорулгалыг империалистиг чимзениишкиннерге удур демисежир деп бодунуң шиитпирлиг чоруунуң дугайын медеглээни билдингир болгай.

«Индонези айтырыгны» Манилага кандыг план-биле көөрүн чугаалаары ам берге. Ынчалзажок, бир эвес даштыкы парлалганың хөй санныг дыңнадыгларын барымдаалап алыр болза, хамыктың мурнунда барыын талакы күрүнелериниң Индонезияда сепаратчы шимчээшкинни деткиир, үймээнчилерге шериг дузазы көргүзер болалдыының дугайында чугаа чоруп турар. Ындыг дуза ам безин чамдык чергелиг боттаныр турар.

Империалистиг күрүнелер Мурнуу-Чөөн Азияда байдалды чидиглендиирин бар-ла шаа-биле оралдажып турар. СЕАТО-нуң киржикчилери чурттарның чепсектиг күштери эрткен чылдың дургузунда шериг талазы-биле улуг өөредилгелерни беш удаа чоруткан. Блоктуң шериг хемчеглерин улам-на калбак программазын, ооң иштинде чепсегленишкиннерни чаңгыс аайыдар чорукту боттандырарын, чаа базаларны тударын, шериг чарыгдалдарын көвүдедирин бо чылын база көрүп турар.

Ооң-биле чергелештир СЕАТО-нуң кежигүннери «хоралакчы ажыл-чорудулгалар» дижир чүвеге удур «шиитпирлиг хемчеглерни» ап чорудар бодалдыг. Ол дээрге хамыктың мурнунда чүл дээрге Пакистанда, Таиландыда, Филиппиннерде болгаш СЕАТО-нуң киржикчилери өске-даа чамдык чурттарда коммунистиг болгаш профэвилел шимчээшкиниң киржикчилериге удур дерзиилээшкиннерни күштелдирер дээни ол болур.

Каттышкан Штаттар Азияның улустарының удурланыышкыннарынга чөрүштүр Оожум океанга ядролуг чепсектиң шенелделерин үргүлчүлээр бодалдыыныч уржуу-биле чер бөмбүрээниң ол районда байдалы база чидиглениг турар. Ол шенелделерге удур япон нотаны АКШ шуутла херекке албаан болгаш Оожум океанда Эниветок районунга ядролуг чепсектиң шенелде чазылдырыгларын апрельдиң эгезинде боттандырып эгелээрин ол медеглээн. Америк атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң ол чаа бөлүк шенелделеринге удур Азия чурттарының улустары удурланыышкынның күчүлүг үнүн көлүрүп үндүрген. Азия болгаш Африка чурттарының Каир конференциязының шиитпирин өзугаар атомнуг болгаш водородтуг чепсекти хоругдаар дээш март 1-де ол чурттарның улустарының дем каттыштырган хөделиишкиннериниң хүнүн эрттирген. Дем каттыштырган хөделиишкиннериң хүнүнүң кол лозунгузу мындыг болган: «Эниветок • районунга америк ядролуг чепсектиң шенелделерин болдурбас!».

Дайын белеткелеринге удур, ядролуг дайынның кыжаныышкынын чайладыр дээш демисежип турар Азияның болгаш бүгү делегейниң улустарының күзел чүткүлдеринге СЕАТО-нуң агрессчи планнары шуут удурланышкак. Ол шериг блогу Мурнуу-Чөөн Азияның улустарының кандыг-даа деткимчезин ажыглавайн турар болгаш «кожа чурттарның чаңгызын-даа ол бодунче хандыкшыдып шыдаваан» деп Франциянның «Монд» солуну демдеглеп турар.

Д. БОЧАРОВ.

Редакцияга номчукчуларның чагаалары

Каа-Хем районнуң «Тиилелге» колхозунуң Арчумаевка удуртурган бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмү соңгулдаларга чедиишкиниг ужуражыр дээш үнүүшкүүнүг концерттерни кылып, агитас-массалыг ажылды чорудуп турар.

Чурукта: бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмүнүң концерти.

Фото С. Феоктистовтуу.

Культура амыдыралдың темаларынга

Эш **М. Седиптиң** бижип турарындан алырга, Чөөн-Хемчик районнуң активчи комсомолчуларындан тургустунган культура бригадазы бо чылдың январь 29-тан эгелээш, районнуң Калинин аттыг, «Коммунизмче орук», «Хорум-Даг», «Большевик», «Кызыл тараачын» колхозтарының төптеринге болгаш ырак черлерде турар 10 ажыг фермаларга, бригадаларга концерттерни көргүспүшаан, лекция, беседаларны чорутканнар.

Культура бригадазының киржикчилери фермаларның мал кыштаглаашкынының байдалы-биле таныжып, кажааларның өдектерин аштап-арыглаарынга дузалажып, эң мурнакчы фермаларның, мурнакчы кадарчыларның, саанчыларның үлегер-дуржулгазын колхозчуларга таныштырып берип чорааннар.

Ол культура бригадазының составында «Искра» колхозтуң көдээ клубунуң уран-чүүл бөлгүмүнүң киржикчилери колдаан болгаш оларның чаа-чаа чогаадыкчы талантыларын көрүкчүлер дыка магадап сонуургаан.

Бригада ам Ленин аттыг, «Октябрь 30 чылы», «Октябрь 40 чылы» колхозтарның фермаларынче болгаш хөмүр даш уургайынче, чугай, туйбу бүдүрүлгезинче, ыяш белеткелиниң ажылчыннарынче катап аттанып каннар.

Районнуң культура албан черлери, көжер автоклубка даянгаш, чоннуң иштинге культура-массалыг ажылдарны чорудар талазы-биле белеткелди кылып турар.

Ол ышкаш, районнуң «Искра» колхозта клубтуң дугайын **К. Донгак** бижээн. Клубтуң иштинде аллыгы беш чылда ССРЭ-ниң улус ажыл-агый планының дугайында саннар-биле көргүскен янзы-бүрү көрүлде материалдарны делгегилээн.

Клубта бот-тывынгыр уран-чүүл бөлүмнери колхозчуларга концерттерни үргүлчү көргүзүп турар болгаш оларның көргүзер чүүлдериниң программазы янзы-бүрү.

Аныяктар боттарының эки-туразы-биле ындыг концерттерни көргүзери-биле чертелештир мал кажааларының корженнерин коптарар, оларны арыглаар талазы-биле колхозчуларга дузалажып турарлар.

Сүт-Хөл райондан **А. Акараның** бижип турары болза, ол районнуң Бора-Тайга сумузунда Балгаш-Бажың суурда чаа чунар бажыңны ажыглалга киирген. «Коммунизмниң херели» колхозтуң баштаар чери чунар бажыңны недель санында ажылдадыр дээш сагыш салып, одаар ыяш-биле хандырган, чоогунда кудукту база казып берген.

Ындыг болза-даа ук чунар бажыңның крышазы туттунмаан, ойтылгаанны киирбээн. Чунар бажыңны чогуур чүрүм ёлугаар тутпаанындан маназар, хеп уштур, кедер чергелиг өрээл-биле хандыртынмаан.

Колхоз баштаар чери, суму Соведи бо четпестерни узуткаарынче сагыш салыр ужурлуг.

Чоокта чаа Чаа-Хөл районнуң «Найырал» колхозка культура ажылдакчыларының хуралы болган деп **В. Аракчаа** биске бижээн. Аңаа клуб эрселекчилиниң, киномеханиктиң, библиотекарының информастарын дыннаан.

Санал бергеннер клубтуң ажылында бар чедиишкиннерни айытпышаан, четпестерни илередип турганнар: клубтуң 4 соңгалары чаңгыс каът, одаар ыяш четче белеткеттинмээн, елдайлар үрелип, бустур чүүлдер бар.

Уран-чүүл бөлгүмү организастап, клубту чугайлап, каастап дерилер база одаар ыяшты өелеткээр талазы-биле клубгу шефке алырын хуралга шиитпирлээн. Ынчангаш, чоокта чаа коммунист Т. Чыргаланмай баштаан 10 комсомолчулар клубту чугайлап дооскан, ооң даштын база аштап арыглааннар.

Өвүр райондан **Д. Донгактың** редакцияга бижээни болза, ол районда «Коммунизмче орук» колхозтуң комсомолчулары, аныяктары ында 7 чыл школазынык 1958—59 өөредилге чылында одаар ыяжын белеткээри-биле аныяктар бригадазын тургускан. Олар ниитизи-биле 1200 кубометр ыяшты белеткээр ужурлуг. Бригадада 28 аныяк оолдар, кыстар бар болгаш олар ийи звено кылдыр үзүлгеш, аразында социалистиг чарышты салып алганнар. Чоокку үеге чедир олар 540 кубометр ыяшты белеткээннер. Эш Чамыянга баштаткан звено эң эки ажылдан турар. Ылаңгыя эштер Дырташ-оол, Нордуп, Дочумаа, Дамбуу олар хүн нормазын 115—150 хуу күүседип турарлар.

Улуг-Хем райондан **Н. Базырның** бижип турары болза, чоокта чаа Торгалыг көдээ Совединиң клубунга чыылган колхозчуларга райондан келген эш Муравьева Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында Тываның чонунуң маадырлыг хүш-ажылы болгаш 1944 чылда ССРЭ-ниң составынга Тываның киргениниң соонда ооң чедип алган чедиишкиннери деп темага лекция номчаан.

Ооң соонда кезек болганда клубка кижилеринн саны улам көвүдеп, 450 ажа берген. Районнуң шериг комиссары майор эш Карпов Совет Армияның дугайында лекцияны аңаа номчуп берген. Үстүнде лекцияларны колхозчулар улуу-биле сонуургаан болгаш моон соңгаар ындыг лекцияларны номчуурун практикалап турарын дилеп турганнар.

Бии-Хем районнуң «Тиилелге» колхозта бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмнери улуг чедиишкиниг болуп турар дээрзин көдээ корреспондент **А. Есипенко** бижээн. Бо 1958 чылда-ла олар 5 концерти көргүскеннер, ылаңгыя оларның ийизи Сесерлиг, Бегре суурларга болган.

«Дириг үндезин» деп шиини, 22 кижи составтыг ниити ырны көрүкчүлер улуг сонуургап турар. Конференсьениң хүлээлгезин В. Непомнящих эки күүседип турар.

Бөлгүмнериң киржикчилери часкы тарылганың бетинде «Искра» колхозка концерти көргүзер деп турар.

Чаа-Хөл райондан **С. Базыр-оолуң** бижип турарындан алырга районнуң «Тиилелге» колхозунуң баштаар чери ында кижи эмнелгезиниң оран-савазын эки кылдыр таарыштырып тургузуп берген.

Ынчалза-даа эмнелгениң ажылдакчылары эштер А. Широкова, А. Марченко олар четпес ажылдап турарлар. Аарыг кижилер эмнелге черинге баарга, бээр эмнери чок болур таварылгалар бар.

Кышкы мал ажылынче кичээнгей салыр

Элегесте Дзержинский аттыг колхозтуң малчыннары соңгулдаларга уткуштур калбарган социалистиг чарыштың ээлчээнге шилчээш, ниитиниң малын менди чыл ажырар, ооң чаш төлүн бүрүн доруктуруп өстүрер хүлээлге алган. Кыштың чамдык айларында дынзыг соок база улуг хар таваржып турза-даа кыштагладыышкынче чугула кичээнгей салганындан малдың бажы менди, чаш мал база эки доругуп турар.

Колхозтуң сүт-бараан фермаларының девискээринге декабрьның хүннеринде одар талазы-биле ээлээн бергедээн турган. Моон уламындан 584 баш мыйыстыг бода малды (ооң иштинден 253 инекти) одар солуп, өскээр көжүрер ужурга таварышкан.

Элегес-Аксының Бай-Булуңда чаа туттунган кажааларда 52 инекти болгаш 76 шарыны кыштаглаткан. Бо хүннерге чедир ол малдан чаңгыс-даа баш хоравааан. Оюн Ензактың кадарып турары инектерден баштайгы төрүттүнген 9 бызаалар шупту менди.

Эьт-сүт угланыышкынга үскен 50 ажыг инекти Хадыңныг-Алаакта Чүлдүм-Хуурак кыштагладып турар. Ында бо чылын төрүүр 40 инектен 18 төрээн, ооң бызаалары база эки доругуп турар.

Колхозтуң инээниң ээлээн кезии Элегестиң Чазыда. Ол коданда бо чылын төрүүр 71 инектен сөөлгү хүннерге чедир төрүттүнген 57 бызаалар шупту менди болгаш эки доругуп турар. Бызаа аждап өстүрер, молдурга болгаш аныяк инектер кыштагладып турар Черлик-оол, Хуурак, Тонгуракпай болгаш өске-даа малчыннар кызымак ажылдап турар.

К. КАНЧЫЫР-ООЛ.

Тыва областың ургларының ажылдары чүге чок болганыл

Ургларның чурумалдыг уран-чүүл талазы-биле ээлчеглиг XI Бүгү-эвилел делгелгези чоокта чаа Москвага болган болгаш ону ВЛКСМ Төп Комитеди база ССРЭ-ниң Культура министерствозу организастаан. Школа назыны четпээннериң, пионерлериң болгаш школачыларның янзы-бүрү эң дээре 800 ажыг чогаалдарын эвилелдешкен бүгү он беш республикалардан аңаа делгегилээн турган.

Делгелгениң ээлдары чырык болгаш делгем. Бистиң чуртувустуң аныяк чурукчулары оларны долганган кайгамчык чаагай амыдыралды көрүнгүрү-биле хайгаарап, боттарының чурук чогаалдарынга тодаргай, уран, шын кылдыр ону көргүзүп турарлар. Делгелгеге бүгү-ле темаларга чуруктар бар болган, ылаңгыя Черниң баштайгы кылымал эдеринчилериниң ужудуушкунунуң болгаш «Ленин» деп атомнуг ледоколду сүгже эжиндирип киргениниң дугайында чуруктар бааа бар.

Делгелгениң уран-чүүл чөвүлели болза, эң дээре чуруктар, дааранылгалар, уран сиилилге, ыяштан болгаш сөөктен чазан кылган чүүлдер дээш, чүс ажыг шаңналды тывыскылаан.

Ынчалза-даа хомуданчыг чүве чүл дээрге, Тыва автономнуг областың ургларының чаңгыс-даа чогаалы аңаа чок болган. Ол чүге ындыг болганыл? Чурумалдыг уран-чүүлдүң янзы-бүрү адырларының талазы-биле өөренип, ажыллап турар ургулар областа көвей-ле болгай. Мында хамык ужур чүдел дээрге, областың ургларының, школаларының, пионер бажыңының эргелекчилери болгаш директорлары ургларның чурумалдыг уран-чүүл талазы-биле эң дээре ажылдарын Москваже чорудар деп кыйгырыгны чугулага көрбейн барганында.

Ам бистиң чуртувуста ленинчи комсомолдуң 40 чыл оюнга холбаштырган ээлчеглиг XII Бүгү-эвилел делгелгезинге белеткел эгелээн. Ынчаарга москвачылар болза делгелгениң ээлдарынга Тыва автономнуг областың ургларының чогаалдарын соңуургал-биле көөр боор бие дээрзинге идеген гурарлар.

В. БРАЙКОВСКАЯ,
чурукчу.

Мал ажылында четпестерни чайладыр

Чөөн-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң коммунистериниң колхозчу актив-биле каттышкан хуралы чоокта чаа болуп эрткен.

Хуралга мал ажылының байдалының дугайында ниити мал бригадазының бригадири эш Сандыр-оолдуң илеткелин чугаалажып көрген. Колхоз эрткен чылын малдың баш санын өстүрериниң күрүне планын чүгле хой биле хаваныын күүсеткен, а өске чүүн малдарны ыраактала чедир күүсеттинмээни хуралга илерээн. Сүт саалдазының дүк кыргылдазының деңнели колхозта база-ла чавыс болуп үргүлчүлевишаан турар.

Мурнакчы саанчылар эштер Солунмаа, Бады-Назын болгаш өскелер-даа инек бүрүзүнден 1100—1250 литр чедир сүттү, хойжулар Белекей бир хойдан ортумаа-биле 2,4 кг дүктү, Дүктей-оол 100 баш хойга онааштыр 105 хураганны алган турда, колхозтуң ниити дүк, сүт бүдүрүлгезиниң чавыс деннелдиниң чылдагаары чүдел? Хамыктың мурнунда ниитиниң малының быжыг чем-суурун тургуспайн, ооң ажаалда, чемгерилгезин эжижитпейн, ылаңгыя чаш малга четчир санныг эки шынарлыг кажааларны хандырбайн турарында.

1957 чылда сиген белеткелиниң планын колхоз чүгле 30 хуу күүсеткен, бүгү саванны колхозтуң 500 ажыг баш чылгы малы чаза базып, төтчеглеп каапкан. Ам колхоз ажыл аттарын безин дүне чер одарладыр чорукка таварышкан. Чамдык кодан малдарны кыжын хар эжин тургаш, өске одарларже сайгарып турар. Саар инектерни, боос болгаш төрээн малдарны 20—30 см кылын харлыг одарларже сүрүп одарлатпас аргажок болган.

Ооң түүнелинде мал черге төрээш төлүн доңурар, аскактаар, баш тепип аарыыр таварылгалар сөөлгү үеде көзүдээн. № 1 сүт-бараан фермазының инек кажаазын шык черде тутканының ужурундан инектер доң малгаш кырында турып гурарлар. Мал ажылынга кадрларның солчур чоруу үргүлчүлеп турар.

Малчыннар ортузында полит-кижизидилгелиг болгаш агитас-массалыг ажылдың куду деңнелде турарын хуралга коммунистер шынгыы шүүмчүлээннер. Фермаларда кызыл булуңнар чок, малчыннарга лекция, беседаларны, солун номчулгаын, кино көрүлдезин четпес организастаан. Ырак одарларда малчыннарга колхоз удуртукчулары, парторганизацияның бюро кежигүннери ховар барып турганнар.

Мал ажылында бо болгаш өске-даа четпестерни дарый чайладып тургаш, бо чылын мал кыштаглаашкынын организастыг эрттирер хемчеглерни айытканы доктаалды хурал хүлээн алган.

О. ПЕЛЬЧИТ.

Алжир патриотчу кыстың амы-тынын камгалаар дээш

ПАРИЖ. (СЭТА). Алжир патриотчу кыс Джамила Бухиредке келдерел көргүзер дугайын дилээн чагаалар болгаш телеграммалар бо хүннерде делегейниң бүгү-ле черлериниң Франциянның президентизи Рене Котиниң болгаш Национал ҮУралдың даргазы Ле Трокериң аттарынга кээп турар. Ылаңгыя ындыг телеграммалар Югославияның Эвилелдиң улус скупщиназының даргазы Стамболичиден, Индонезия республиканың парламентизинден, Югославияның күш-ажылчы улузунуң социалистиг эвилелинден, Хөрээженнериң демократтыг Бүгү-кылат федерациязындан, а ол ышкаш янзы-бүрү чурттарның өске-даа хөй-хөй политиктиг болгаш хөй-ниити организацияларындан кээп турар.

Франциянның Коммунистиг партиязының парламент бөлүүнүн төлээлери март 7-де Франциянын президентизиниң ордузунга барып, Джажила Бухиредти өлүрүп шиидерин күш чок болдурар дугайын негээн. Елисей ордузунга француз аныяктарның элээн каш төлээлери база чоразаннар.

«Пари Журналь» деп солуннуң бижип турары-биле алырга, «Джамила Бухиредке келдерел көргүзер дугайында айтырыг Парижтиң тускай бөлүктеринде барыкла чигзиниишкинни болдурбайн турар». «Орар» солун база ындыг үзел-бодалды деткип турар.

«Франциянның чонунуң эң-не янзы-бүрү кезектериниң төлээлекчилериниң болгаш даштыкыдан кээп турар кончуг хөй санныг удурланыышкыннар болза, Джамила Бухиредти шаажылаары хөй-ниитиге айыылдыг чөңгээни болдурар болгаш бистиң республикавыстың хүндүткелинге болгаш алдарынга чаа согугну таварыштырарын бадыткап турар деп «Юманите» солун бижип турар.

ЛОНДОН. (СЭТА). Рейтер агентилелиниң Парижтен дыңнадып турары-биле алырга, Француз республиканың президентизи Рене Котн 14 кижи составтыг тускай комиссияны баштап турар, ук комиссия болза, «Араб Жанна Д'арк» деп сурагжаан аттыг Джамила Бухиредке келдерел көргүзер дугайында негелделерни көрүп турар.

Келдерел көргүзер дугайында дилеглерлиг телеграмма ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Ворошиловтан болгаш делегейниң хөй-хөй чурттарындан алдынган деп дыңнадыгда демдеглеп турар.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизинин 3—88, харыысалгалыг секретарьның, культура болгаш амыдырал килдизинин база бухгалтериянның 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, чагаа килдизинин 3—65.

ТС—00674. Культура эргелелиниң типографиязы.